

KVALITETNO
OBRAZOVANJE ZA SVE

SMERNICE

za podsticanje
demokratske
kulture: paket
materijala za
mentorske škole

Sufinansira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope

Ova publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 reči), osim za komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se odlomak ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti na neki drugi način dovodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta. Izvor teksta je uvek obavezno navesti na sledeći način "© Savet Evrope, 2023". Sve druge zahteve za reprodukciju/prevod dela i celog teksta, treba uputiti Direktoratu za komunikacije, Savet Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu Odeljenja za obrazovanje, Savet Evrope.

Council of Europe
Education Department, Avenue de l'Europe,
F-67075 Strasbourg Cedex,
France

Dizajn: MaxNova Creative
Naslovna fotografija: <https://www.shutterstock.com/>

© Savet Evrope, septembar 2023. Sva prava zadržana.
Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

Publikacija je nastala u saradnji sa Ministarstvom prosvete.

**KVALITETNO
OBRAZOVANJE ZA SVE**

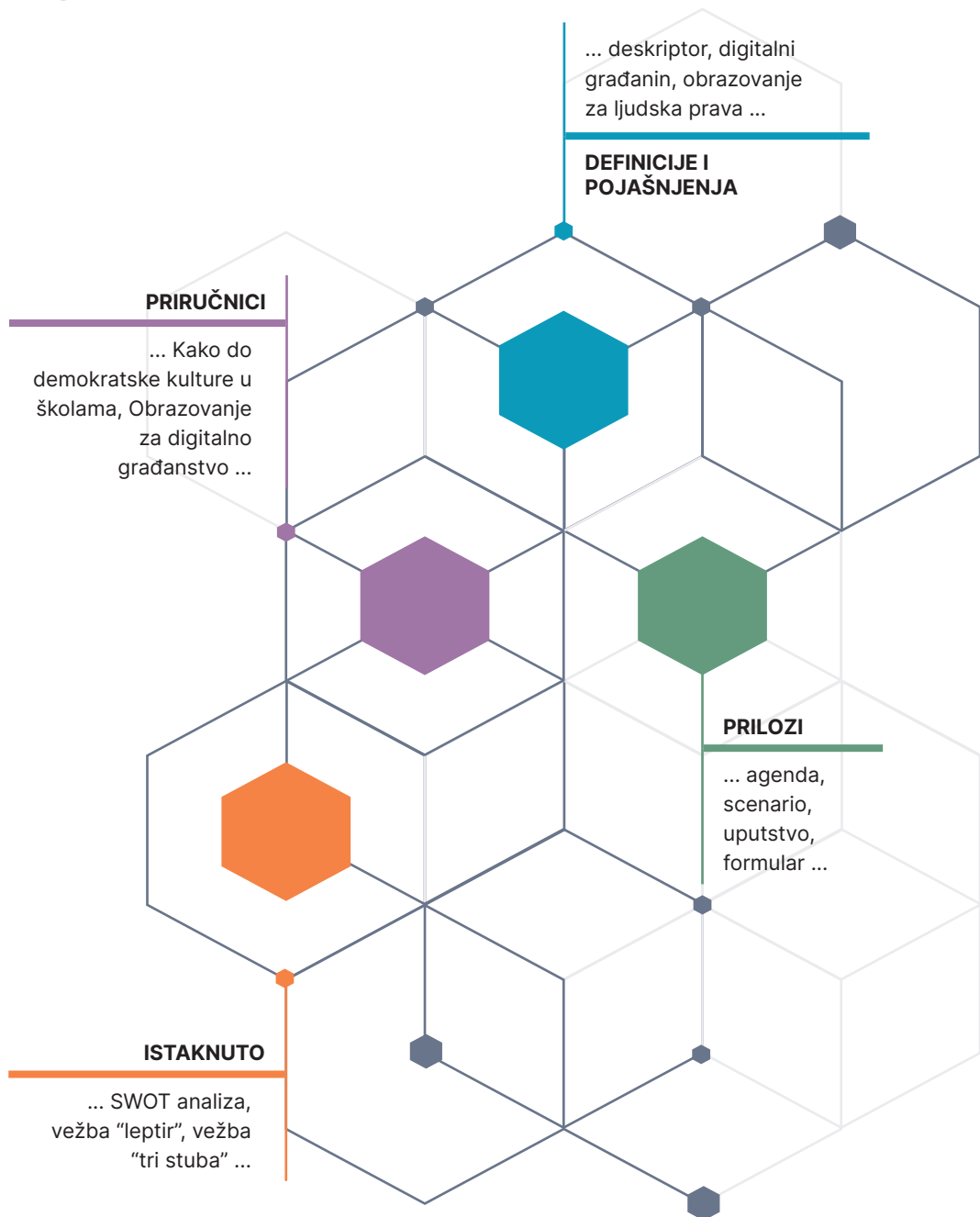
SMERNICE

za podsticanje
demokratske kulture:
paket materijala za
mentorske škole

SADRŽAJ

OSNOVNE INFORMACIJE O PROJEKTU	6	IZVEŠTAVANJE	36
O MENTORSTVU IZMEĐU ŠKOLA	8	JOŠ KORISNIH MATERIJALA	37
RAZVIJANJE ŠKOLSKE DEMOKRATSKE KULTURE – PRISTUP CELE ŠKOLE	10	PRILOZI	42
Aktivnosti u nastavi i učenju	15	Prilog 1 – Primer agende za inicijalnu posetu školi	43
Vannastavne aktivnosti	16	Prilog 2 – Scenario za inicijalnu posetu školi	44
Aktivnosti u lokalnoj zajednici	16	Prilog 3 – Formular za izveštavanje mentora sa inicijalnih poseta školama	49
Onlajn ili hibridne aktivnosti	17	Prilog 4 – Formular za izveštavanje škola na kraju školske godine	54
MATERIJALI SAVETA EVROPE	19	Prilog 5 – Formular za izveštavanje o sprovođenju aktivnosti novih škola na kraju školske godine	57
MEHANIZMI ZA PRENOŠENJE ZNANJA I ISKUSTAVA	26	Prilog 6 – Predlog agende za evaluacionu posetu školama	62
KLJUČNE AKTIVNOSTI MENTORA I ZADACI ZA NOVE ŠKOLE	28	Prilog 7 – Uputstvo za sprovođenje evaluacione posete novim školama	63
Sprovođenje inicijalne posete	28	Prilog 8 – Formular za izveštavanje o ostvarenim rezultatima novih škola	64
Aktivnosti nakon inicijalne posete	31	Prilog 9 – Uputstvo za sprovođenje procesa samovrednovanja	75
PRAĆENJE I VREDNOVANJE	33	Prilog 10 – Formular za izveštavanje o samovrednovanju	76
Aktivnosti u novim školama	33		
Aktivnosti u mentorskim školama	35		

LEGENDA

OSNOVNE INFORMACIJE O PROJEKTU

2017

Uvođenje kompetencija za demokratsku kulturu u obrazovni sistem u Srbiji je započeto 2017. godine pilot projektom „**Podsticanje demokratske kulture u školama**“, kada su se donosioci odluka i praktičari iz 20 odabranih škola upoznali sa Referentnim okvirom kompetencija za demokratsku kulturu.

Projekat je imao jasne ciljeve – primenu Referentnog okvira kompetencija za demokratsku kulturu na nivou obrazovnih politika i nivou škola.

Na nivou politika, to je značilo uvezivanje pomenutih kompetencija sa planovima i programima nastave i učenja, dok je na nivou škola podrazumevalo primenu pristupa razvijanja kompetencija za demokratsku kulturu kroz aktivnosti u okviru nastave i učenja, vannastavnih aktivnosti i u aktivnostima koje se ostvaruju u saradnji sa lokalnom zajednicom.

2019

Projekat „**Kvalitetno obrazovanje za sve**“, koji je započeo 2019. godine, baziran na iskustvu pilot projekta, nastavio je rad na ostvarenju istih ciljeva ali u proširenom obimu – obuhvatio je novih 40 škola, dok su škole iz pilot projekta preuzele mentorsku ulogu, a Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja je radio na povezivanju kompetencija za demokratsku kulturu sa planovima i programima nastave i učenja.

2023

Nova faza projekta „**Kvalitetno obrazovanje za sve**“ počela je u januaru 2023. godine i ima za cilj da dobre prakse i iskustva škola koje su se pokazale kao izuzetne u razvijanju demokratske školske kulture prenese dalje, ka novim školama širom Srbije, te da u najvećoj mogućoj meri proširi, uspostavi ili dodatno učvrsti demokratsku kulturu u školama.

Da bi se to ostvarilo, **projekat ima podršku 36 škola** koje su učestvovala u prethodnim fazama projekta, od kojih većina već petu godinu radi na razvijanju demokratske školske kulture i koje će, kroz proces **mentorstva**, preneti svoja znanja i iskustva novim školama.

U svetlu učešća pomenutih mentorskih škola u projektu, pripremljen je ovaj paket materijala koji ima za cilj da sistematizuje sve resurse, materijale, prakse i primere i tako bude pomoćno sredstvo za ostvarivanje važne uloge koju mentorske škole imaju – širenje demokratske kulture ka drugim školama u Srbiji.

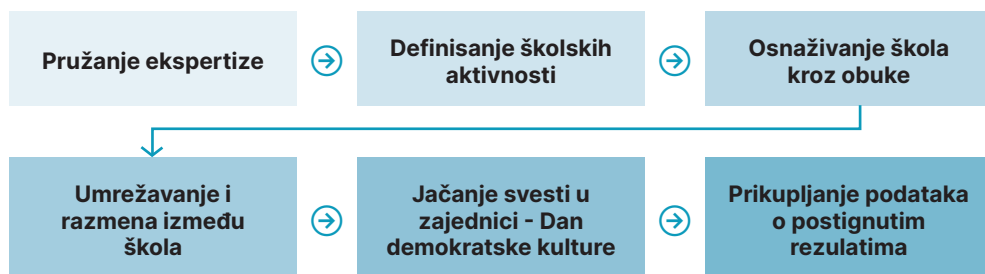
Takođe, sve aktivnosti i zaduženja mentorskih škola u novoj fazi projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“ sažete su u ovoj publikaciji.

O MENTORSTVU IZMEĐU ŠKOLA

Kao što je spomenuto – nova faza projekta se bazira na mentorstvu između škola iskusnih u razvijanju i ostvarivanju kompetencija za demokratsku kulturu i škola koje tek treba da započnu ili učvrste te procese. U tom smislu, mentorstvo se u ovom projektu posmatra kao interaktivni odnos između onog koji ima znanje i iskustvo i želi da ga prenese i onog koji ima manje znanja i iskustva i želi da stekne novo. Ovakav pristup je zastupljen od samog početka razvoja demokratske kulture u škola kroz projekte Saveta Evrope.

Konkretnije, najpre su tu ulogu imali stručnjaci iz Centra za obrazovne politike¹, koji su od 2017-2019. godine intenzivno radili sa 20 pilot škola u okviru projekta „Podsticanje demokratske kulture u školama u Srbiji“, koje su potom primenili sličan model mentorstva na novih 40 škola tokom 2020-2022. godine u projektu „Kvalitetno obrazovanje za sve“.

Tok procesa mentorstva u projektu je predstavljen u prikazu ispod.

Tok procesa mentorstva u projektu

¹ Centar za obrazovne politike (COP) je organizacija civilnog društva koja pruža stručnu podršku donosiocima odluka i praktičarima u razvoju, primeni i evaluaciji politika u oblasti obrazovanja, ali i pruža podršku obrazovno-vaspitnim ustanovama u unapređivanju kvaliteta nastave, učenja i podrške učenicima kroz mentorski rad i unapređivanje kapaciteta.

Mentorstvo koje se odvija **između škola** u projektu „Kvalitetno obrazovanje za sve“ podrazumeva sledeće:

Uloga mentorskih škola	Uloga škola koje primaju mentorsku podršku
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uspostavljanje i održavanje kontakta sa školama ▪ Podrška u izboru prioriternih kompetencija za demokratsku kulturu ▪ Podrška u definisanju akcionog plana škole ▪ Prenošenje primera dobre prakse ▪ Podrška u osmišljavanju koncepta Dana/Meseca obrazovanja za demokratsku kulturu u školama ▪ Izveštavanje o sprovođenju aktivnosti u dodeljenim školama ▪ Evaluacija napretka novih škola 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Održavanje kontakta sa mentorskom školom ▪ Razmena sa mentorskom školom ▪ Izrada akcionog plana škole ▪ Sprovođenje planiranih aktivnosti ▪ Sprovođenje Dana/Meseca obrazovanja za demokratsku kulturu u školama ▪ Izveštavanje o sprovođenju školskih aktivnosti

Svaka mentorska škola će u toku jedne školske godine sarađivati sa najmanje **5 škola koje nisu imale priliku da razvijaju kompetencije za demokratsku kulturu** na način koje su imale mentorske škole. Na taj način, obezbediće se širenje dobrih praksi i iskustava mentorskih škola na mnogobrojne škole širom Srbije.

Sve što je neophodno da mentori znaju i primene u radu sa školama predstavlja predmet ove publikacije!

RAZVIJANJE ŠKOLSKE DEMOKRATSKE KULTURE – PRISTUP CELE ŠKOLE

Podsetimo se!

Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu Saveta Evrope nastao je kao rezultat uverenja da je svrha obrazovanja, između ostalog, da osposobi učenike za kompetentno učešće u demokratskom društvu i kulturi, kulturološki raznovrsnim i kompleksnim društvima koja se nalaze u stalnoj promeni.

Kao takav, Referentni okvir je **baziran na principima inkluzivnog obrazovanja**, odnosno obrazovanja koje je dostupno i jednako kvalitetno za sve učenike.

Važno je ponoviti i to da je Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu Saveta Evrope rezultat širokih konsultacija i provera sprovedenih u zemljama članicama Saveta Evrope i izgrađen je na demokratskim i principima ljudskih prava, a sastoji se od tri komponente:

1

Prva komponenta je **Model kompetencija za demokratsku kulturu**, koji sadrži dvadeset kompetencija grupisanih u četiri široka klastera: vrednosti, stavovi, veštine i znanje i kritičko razumevanje.

Model je opisan u prvoj knjizi Referentnog okvira – Kontekst, koncept i model, a grafički prikaz modela je predstavljen na slici levo.

2

Drugu komponentu čine **deskriptori kompetencija**, čija je svrha da nastavnicima pomognu da planiraju nastavu i procenjuju ostvarenost planiranih ishoda.

Deskriptori su opisani u drugoj knjizi Referentnog okvira – Deskriptori kompetencija za demokratsku kulturu.

Deskriptor je izjava koja opisuje ponašanje koje se može oceniti i posmatrati a koje demonstrira dostignuće ili postignuće određenog nivoa ovladavanja specifične kompetencije. Deskriptori imaju za cilj da nastavnicima i svim osobama koje se bave obrazovanjem pomognu da kreiraju situacije koje će im omogućiti da posmatraju ponašanje učenika koje se odnosi na konkretnu kompetenciju ili da planiraju aktivnosti koje će doprineti njihovom razvijanju.

U nastavku se nalaze **primeri deskriptora** i tri nivoa ovladavanja (osnovni, srednji i napredni) kompetencijom Veštine analitičkog i kritičkog razmišljanja:

Zna da utvrdi sličnosti i razlike između novih informacija i onoga što je već poznato	OSNOVNI
Koristi se dokazima da podupre svoje mišljenje	
Zna da proceni rizike povezane sa različitim opcijama	SREDNJI
Pokazuje da razmišlja o tome da li su informacije koje koristi tačne	
Zna da utvrdi sve nepouzdanosti ili neslaganja u štivu koje analizira	NAPREDNI
Zna da koristi jasne i utvrdjene kriterijume, načela i vrednosti za donošenje sudova	

3

Treću komponentu čine **smernice** za kurikulum, pedagošku praksu, ocenjivanje, obrazovanje nastavnika, školski pristup jačanju demokratske kulture i jačanje rezilijentnosti na radikalizaciju, koje pokazuju kako Model može biti integrisan u širi kontekst.

Smernice su opisane u trećoj knjizi Referentnog okvira – Vodič za implementaciju.

U kontekstu Srbije, Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu Saveta Evrope predstavlja **razradu/nadogradnju na opšte međupredmete kompetencije**, dodatno naglašava principe inkluzivnog obrazovanja i stavlja fokus na vaspitnu ulogu škole.

Stoga, projekat „Kvalitetno obrazovanje za sve“ predstavlja segment u naporu da se Referentni okvir što više približi školama, odnosno da škole usvoje i primene Model kompetencija za demokratsku kulturu u svojoj redovnoj praksi.

Kako je za razvoj kompetencija za demokratsku kulturu, odnosno demokratske kulture uopšte, potreban kontinuitet, doslednost, primena u svim domenima školskog života i sveobuhvatan pristup, Savet Evrope je usvojio „**pristup cele škole**“ za primenu Modela kompetencija za demokratsku kulturu u praksi, odnosno za jačanje demokratske kulture u školama.

„**Pristup cele škole**“ (engl. *whole-school approach*), u kontekstu razvoja demokratske kulture, u školama integriše demokratske vrednosti i principe ljudskih prava u nastavu i učenje, u rukovođenje školom i u celokupnu školsku klimu, sa ciljem da se učenicima omogući iskustvo u praktičnoj primeni kompetencija za demokratsku kulturu.

Drugim rečima, „pristup cele škole“ obuhvata tri „stuba“ na kojima se razvijaju demokratska kultura i kompetencije za demokratsku kulturu u školama, a to su:

1

Nastava i učenje

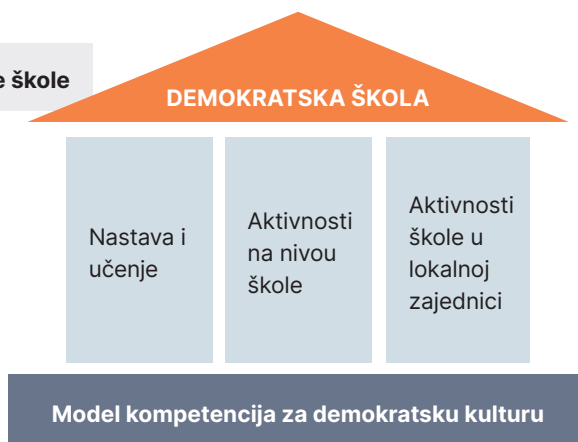
2

Školsko upravljanje i školski etos, odnosno nastavne aktivnosti na nivou škole

3

Saradnja sa lokalnom zajednicom, odnosno aktivnosti škole u lokalnoj zajednici.

Ilustracija demokratske škole

Podsetimo se koji su **koraci u primeni „pristupa cele škole“**:

1

Škola analizira, najčešće uz pomoć SWOT analize, situaciju u školi i zajednici;

2

Škola identifikuje željene procene, u skladu sa analizom, odnosno bira kompetencije za demokratsku kulturu koje želi da razvija;

3

Škola izrađuje akcioni plan koji sadrži konkretne aktivnosti u nastavi, van nastave i aktivnosti koje se sprovode u lokalnoj zajednici;

4

Škola sprovodi, prati i evaluira sprovođenje akcionog plana;

5

Škola deli iskustva sa svim relevantnim akterima u zajednici, naročito drugim školama.

Dakle, da bi škola razvila i negovala demokratsku kulturu, potrebno je da sprovodi:

1. **aktivnosti u nastavi i učenju**
2. **vannastavne aktivnosti**
3. **aktivnosti škole koje su usmerene ka lokalnoj zajednici**

Aktivnosti u nastavi i učenju

Predmetni program donosi brojne prilike za učenje o demokratiji i ljudskim pravima na formalnom nivou. Kompetencije za demokratsku kulturu, kao i međupredmetne kompetencije, mogu se ugraditi u svaki predmet, u posebne nastavne jedinice u pojedinim predmetima ili kao tema u okviru više ili svih predmeta.

U priručniku **Kako do demokratske kulture u školama**, mentorske škole mogu pronaći mnoštvo primera dobre prakse za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu u okviru nastave i učenja.

Pored sadržaja koji se učenicima predstavlja, same metode nastave i učenja i sredina u kojoj se uči imaju veliki uticaj na razvoj demokratskih kompetencija. One učenicima daju priliku da uče na osnovu iskustva demokratije i ljudskih prava „na delu“, da slobodno razmenjuju svoja iskustva i da aktivno uče, učestvujući u procesima nastave i učenja.

Kako se to može osigurati?

- ✦ Promocijom participacije i poštovanja i ohrabrivanjem da učenici izražavaju svoja mišljenja i emocije, zajedničkim formulisanjem i poštovanjem pravila ponašanja.
- ✦ Vršnjačkim učenjem i ocenjivanjem.
- ✦ Kooperativnim učenjem i projektnim učenjem, diskusijama i učenjem u grupama.
- ✦ Saradnjom između nastavnika različitih predmeta u planiranju nastave, akcionim istraživanjima, u analiziranju sopstvenih praksi.
- ✦ Korišćenjem različitih izvora koji omogućavaju preispitivanje različitih perspektiva zajedno sa drugima itd.

Vannastavne aktivnosti

Vannastavne aktivnosti škole obuhvataju najraznovrsnije radionice, predstave, okupljanja, aktivnosti i događaje, koji za cilj imaju uključivanje roditelja, podsticanje participacije učenika, Učeničkog parlamenta, Saveta roditelja, smanjenje diskriminacije i nasilja u školama, itd.

U priručniku **Kako do demokratske kulture u školama** se takođe nalazi veliki broj primera vannastavnih aktivnosti koji su veoma različiti po obimu, vrsti i trajanju, a neke od najrazličitijih primera su: aktivnost „Živa biblioteka“, međuškolska razmena, akcija oslikavanje škole, vršnjačke edukacije, regionalni susret učeničkih parlamenata, sajam jezika itd.

Aktivnosti u lokalnoj zajednici

Aktivnosti škole u lokalnoj zajednici predstavljaju one aktivnosti koje se realizuju sa članovima lokalne zajednice, bilo da su to pojedinci ili predstavnici institucija i organizacija u sredini u kojoj se škola nalazi. Ove aktivnosti imaju za cilj da škola uspostavi i održava dobre odnose sa članovima lokalne zajednice, da demonstrira otvorenost i demokratski duh škole, kao i da poveća njenu vidljivost.

U već spomenutom priručniku se nalazi veliki broj primera aktivnosti u lokalnoj zajednici i te aktivnosti su obično namenjene većem broju predstavnika lokalne zajednice, te su to najčešće priredbe, manifestacije, tribine, performansi i slično, ali nisu nužno ograničene na taj tip aktivnosti.

Važno je napomenuti da nekada nije moguće, niti je potrebno, ustanoviti jasnu razliku između tri tipa aktivnosti (nastavne, vannastavne i aktivnosti u zajednici), te da škola može da sprovodi, recimo, aktivnosti u nastavi i učenju koje su ujedno i aktivnosti u lokalnoj zajednici (na primer – javni čas na kom prisustvuje predstavnik zajednice).

Onlajn ili hibridne aktivnosti

Treba imati u vidu da je COVID-19 epidemija, koja je početkom 2020. godine pogodila ne samo sistem obrazovanja nego društvo u celini, kako u Srbiji tako i globalno, u određenoj meri uticala na tok i smer sprovođenja projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“.

Kako je onlajn i hibridna nastava postala stvarnost, projekat je podržao adaptaciju i prilagođavanje obuka onlajn okruženju, održavanje onlajn sastanaka je postala „nova normalnost“ a teme poput razvijanja demokratske kulture u digitalnom okruženju i **obrazovanja za digitalno građanstvo** su dobile dodatno na značaju.

Zbog toga, kada se govori o aktivnostima škole, **u ovoj publikaciji podrazumevaju se i aktivnosti koje se sprovode uživo, kao i one koje se sprovode onlajn, ili kombinovano.**

Digitalni građanin je neko ko je, kroz razvoj širokog spektra kompetencija, sposoban da se aktivno, pozitivno i odgovorno angažuje i u onlajn i u oflajn zajednici, bila ona lokalna, nacionalna ili globalna. Digitalni građani znaju ne samo kako da razborito koriste digitalne tehnologije, već i kako da se ponašaju na internetu.

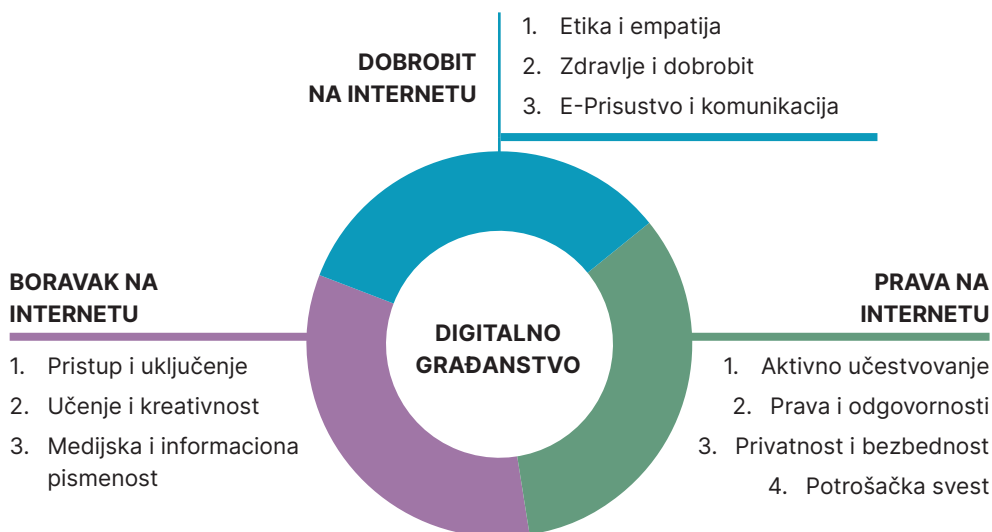
Digitalno građanstvo podrazumeva čitav niz različitih aktivnosti, od stvaranja, potrošnje, razmene s drugima, igranja i socijalizacije, do istraživanja, komuniciranja, učenja i rada.

Obrazovanje za digitalno građanstvo podrazumeva osnaživanje učenika kroz obrazovne aktivnosti koje su usmerene ka razvijanju kompetencija za učenje i aktivno učešće u digitalnom društvu. To su kompetencije koje su potrebne da se praktikuju i brane demokratska prava i odgovornosti, odnosno promovišu i štite ljudska prava, demokratija i vladavina prava u onlajn prostoru.

Podsetimo se!

Kompetentni digitalni građani su kadri da odgovore na nove i svakodnevne izazove s kojima se suočavaju u domenu učenja, rada, mogućnosti zapošljavanja, dokolice, uključivanja u društvo i participacije u društvu, poštovanja ljudskih prava i interkulturalnih razlika, i tu tome u velikoj meri primenjuju kompetencije za demokratsku kulturu.

Da bi se te kompetencije „smestile“ u digitalno okruženje u kome mladi ljudi danas odrastaju, utvrđen je skup od **10 digitalnih domena**, koji su osnov celokupnog koncepta digitalnog građanstva. Tih deset digitalnih domena dele se na tri oblasti - „Boravak na internetu“, „Dobrobit na internetu“ i „Prava na internetu“, i predstavljeni su u nastavku:

Obazovanje za digitalno građanstvo – priručnik sadrži detaljan opis navedenih 10 digitalnih domena, koji će pomoći boljem razumevanju važnosti digitalnog građanstva i podstaći razvoj ideja koje će obogatiti praksu u učionicama.

Priručnik **Demokratska kultura u digitalnom okruženju** baziran je na sprovođenju onlajn i hibridne nastave u školama i iskustvima škola u vreme COVID-19 epidemije i sadrži primere razvoja kompetencija za demokratsku kulturu koji se sprovode na daljinu, putem interneta, te predstavlja izvor primera koje mentorske škole mogu ponuditi novim projektnim školama.

MATERIJALI SAVETA EVROPE

Savet Evrope je u dugogodišnjoj praksi razvijanja i podsticanja **obrazovanja za demokratsko građanstvo** i **obrazovanja za ljudska prava** izradio mnoštvo praktičnih materijala za zaposlene u obrazovanju, koje u procesu mentorstva škola može ponuditi novim školama kao inspiraciju i pomoćno sredstvo za planiranje i sprovođenje školskih aktivnosti.

Obrazovanje za demokratsko građanstvo znači obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, praktičnu primenu i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika **znanjem, veštinama, razumevanjem** i razvijanjem njihovih **stavova** i **ponašanja**, osposobe ih da uživaju i brane svoja demokratska prava i odgovornosti u društvu.

Obrazovanje za ljudska prava znači obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, praktičnu primenu i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika **znanjem, veštinama, razumevanjem** i razvijanjem njihovih **stavova** i **ponašanja**, osposobe ih da doprinesu izgradnji i odbrani univerzalne kulture ljudskih prava u društvu, radi unapređivanja i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U primerima koji predstavljaju dobru praksu svih škola koje su učestvovala u projektu „Kvalitetno obrazovanje za sve“ prikazani su načini jačanja demokratskih kompetencija koji ne nude samo ideje o tome kako se na različitim časovima i kroz različite aktivnosti mogu jačati kompetencije za demokratsku kulturu, već vrlo živo opisuju kako se jednom aktivnošću mogu jačati čitavi klasteri međusobno neodvojivih kompetencija. U pitanju su sledeće publikacije:

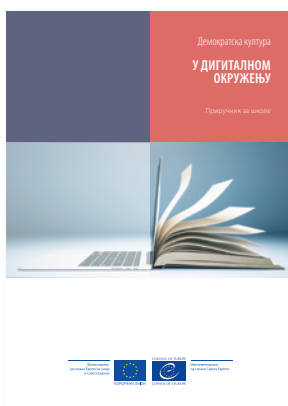
Smernice za integraciju Referentnog okvira kompetencija za demokratsku kulturu u odabranim programima nastave i učenja

- ✓ Aktivnosti u nastavi i učenju
- ✓ Sadrži konkretne primere
- ✓ Sadrži kontrolnu listu za procenu nastavne prakse
- ✓ Za osnovne škole
- ✓ Za srednje škole

Ova publikacija sadrži primere međupredmetnog razvijanja kompetencija za demokratsku kulturu i opisuje koliko nastavni predmeti (srpski jezik i književnost, matematika, svet oko nas / priroda i društvo, strani jezik, istorija, geografija, fizika, hemija, psihologija i građansko vaspitanje) doprinose razvijanju ovih kompetencija. Sadrži konkretne primere koji su primenjivi u osnovnim i srednjim školama, kao i kontrolnu listu za procenu koliko nastavna praksa doprinosi razvijanju kompetencija za demokratsku kulturu.

Demokratska kultura u digitalnom okruženju

- ✓ Aktivnosti u nastavi i učenju
- ✓ Vannastavne aktivnosti
- ✓ Aktivnosti usmerene ka lokalnoj zajednici
- ✓ Za osnovne škole
- ✓ Za srednje škole

Ovaj priručnik se takođe odnosi na prakse škola koje razvijaju demokratsku kulturu na osnovu Referentnog okvira kompetencija za demokratsku kulturu i obuhvata primere onlajn i hibridnih aktivnosti škola koji su razvrstane prema Modelu kompetencija za demokratsku kulturu, odnosno klasterima kompetencija.

Kako do demokratske kulture u školama

✓	Aktivnosti u nastavi i učenju
✓	Vannastavne aktivnosti
✓	Aktivnosti usmerene ka lokalnoj zajednici
✓	Za osnovne škole
✓	Za srednje škole

Ovaj priručnik se najdirektnije odnosi na prakse škola koje razvijaju demokratsku kulturu na osnovu Referentnog okvira kompetencija za demokratsku kulturu i obuhvata primere aktivnosti škola koji su razvrstane prema oblastima koje potpadaju u pristup cele škole.

Образование за digitalno грађанство - приручник

✓	Konceptualni model digitalnog građanstva
✓	Za osnovne škole
✓	Za srednje škole
✓	Primenljivo i za rad sa roditeljima

Ovaj priručnik će pomoći boljem razumevanju važnosti digitalnog građanstva i podstaći razvoj ideja koje će obogatiti praksu u učionicama. Sam priručnik teži da nadogradi obrazovni okvir digitalnog građanstva, uključujući nastavnike, učenike i roditelje u osnovnim i srednjim školama, uz istovremeno ohrabivanje svih onih koji uče iz tog priručnika da istraže onlajn i oflajn zajednice u kojima žive.

Jednostavni koraci za pomoć detetu da postane digitalni građanin

- ✓ Koncept digitalnog građanstva
- ✓ Priručnik namenjen roditeljima
- ✓ Korisne sugestije i konkretni primeri
- ✓ Pimenljivo za decu različitih uzrasta

U ovom vodiču su objašnjeni neki od jednostavnih koraka koje roditelji treba da slede kao bi pomogli deci da savladaju odgovorno postupanje na internetu. Priručnik je pre svega namenjen roditeljima, ali i ostalima koji učestvuju u vaspitanju dece, te može služiti i nastavnicima.

Svi različiti, svi jednaki – obrazovni priručnik

- ✓ Interkulturalno obrazovanje
- ✓ Za osnovne škole
- ✓ Za srednje škole
- ✓ Sadrži praktični i teorijski materijal
- ✓ Primenljivo u neformalnom obrazovanju

Ovaj priručnik nudi niz metoda i aktivnosti zarad podsticanja interkulturalnog obrazovanja. Sadrži ideje, sredstva i metode za podučavanje o interkulturalnosti. Obrađuju se teme razlika u društvu, gde se govori o podelama, poput razlika sever/jug, istok/zapad, položaju manjina u nacionalnim državama, novim pojavama poput masovnih migracija itd. ali i razumevanju različitosti i tome šta izaziva predrasude, stereotipe, diskriminaciju, ksenofobiju itd. Sadrži 43 kratka i scenarija za realizaciju ovih praktičnih primera.

Obrazovanje za demokratiju

✓	Promoviše građanstvo i obrazovanje o ljudskim pravima
✓	Za osnovne škole
✓	Za srednje škole
✓	Sadrži smernice za interaktivno učenje

Priručnik se bavi ciljevima, kompetencijama i celokupnom školskom pristupu obrazovanju za demokratiju i ljudska prava. Cilj priručnika je da podrži nastavnike i stručno osoblje u promovisanju građanstva i obrazovanja za ljudska prava. Razmatraju se ključna pitanja o tim konceptima, uključujući kompetencije za demokratsko građanstvo, ciljeve i osnovne principe po kojima cela škola učestvuje u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava. Takođe, priručnik daje smernice i praktične alate za dizajniranje, podršku i procenu studentskih procesa konstruktivističkog i interaktivnog učenja.

Odrastati u demokratiji

✓	Za osnovnu školu
✓	Sadrži konkretne primere
✓	Sadrži smernice za interaktivno učenje

Priručnik je namenjen nastavnicima osnovnih škola koji žele da integrišu obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava u svoj svakodnevni rad. Sadrži devet nastavnih celina, detaljnih uputstava i materijala za učenike, kao i dodatne informacije za nastavnike. Ključni koncepti u ovom priručniku razvijeni su uz korišćenje konkretnih primera i fokusiraju se na interaktivne situacije učenja.

Živeti u demokratiji

- ✓ Za osnovne škole
- ✓ Za srednje škole
- ✓ Sadrži nastavne jedinice, pojmove, metode i modele
- ✓ Sadrži radne listove za učenike u svakoj nastavnoj jedinici

Publikacija sadrži devet nastavnih jedinica iz oblasti obrazovanja za demokratiju i ljudska prava. Pripreme za časove daju uputstva korak po korak, i sadrže nastavne listove za učenike kao i dodatne informacije za nastavnike. Priručnik daje celogodišnji kurikulum za više razrede osnovne škole, ali, pošto je svaka celina kompletna sama po sebi, priručnik omogućava veliku fleksibilnost u upotrebi i može se koristiti i za srednje škole.

Učestvovati u demokratiji

- ✓ Za srednju školu
- ✓ Sadrži nastavne jedinice
- ✓ Sadrži konkretne primere

Ovaj priručnik sadrži nastavni program za sticanje veština potrebnih za učestvovanje u demokratiji. Svaka nastavna jedinica nudi poseban pristup usmeren na osnaživanje i podsticanje učenika da učestvuju u životu svoje zajednice. Priručnik sadrži pripreme za časove obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava za srednje škole, kao i uputstva i radne materijale za učenike.

Istraživanje dečijih prava

✓	Za osnovnu školu
✓	Sadrži detaljne pripreme za čas
✓	Sadrži nastavne materijale
✓	Sadrži konkretne primere

Ovaj priručnik namenjen je nastavnicima koji traže način na koji bi poučavali dečja prava u osnovnim školama. Priručnik sadrži devet nastavnih jedinica zajedno sa detaljnim opisima i planovima nastave, kao i pristupom učenja putem zadatka. Sadrži nastavne jedinice za sve razrede osnovne škole i detaljni opis lekcija i toka časa, kao i dodatak sa više izvora (uključujući Konvenciju o pravima deteta i ilustrovanu verziju Konvencije) i prateće informacije koje se tiču dečjih prava.

Poučavanje o demokratiji

✓	Namenjen nastavnicima
✓	Primenjiv i u formalnom i u neformalnom obrazovanju
✓	Sadrži zbirku vežbi i modela
✓	Primenljivo za razne uzraste

Priručnik je namenjen nastavnicima i sadrži zbirku vežbi i modela za obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava u školama, kao i u neformalnim vidovima obrazovanja. Priručnik nudi modele podučavanja koji odstiču učenike na aktivnost tako što im pruža primere i uvide za razumevanje opštih principa demokratije i ljudskih prava. Mnoge vežbe se mogu prilagoditi različitim starosnim grupama.

MEHANIZMI ZA PRENOŠENJE ZNANJA I ISKUSTAVA

Osnovni mehanizmi koji mentorske škole, i u staroj i u novoj fazi projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“, primenjuju kako bi prenele svoja znanja i iskustva u razvijanju demokratske kulture u školama su:

1

**Posete školama –
inicijalna poseta i
evaluaciona poseta.**

2

**Onlajn sastanci – u skladu
sa potrebama škole i
mogućnostima mentora.**

- 1. Posete školama** veoma su značajne za uspostavljanje saradnje i upoznavanje sa novim školama, te ostvarivanje kontakta uživo, kao i za praćenje ostvarenih rezultata. Posete školama se stoga u projektu realizuju kao **inicijalne posete** – održavaju se na samom početku školske godine (u periodu septembar – novembar), i kao **evaluacione posete** – održavaju se na kraju sprovođenja projekta.

Kada je u pitanju **inicijalna poseta školama**, a kako je cilj i u novoj fazi projekta ostao isti – da na samom početku nove škole analiziraju stanje, izaberu željene kompetencije za demokratsku kulturu, te izrade akcioni plan (prva tri koraka iz ciklusa sprovođenja „pristupa cele škole“), za mentorske škole je pripremljena **agenda za inicijalnu posetu**, kao i **detaljan scenario za sprovođenje inicijalne posete novim školama**, koji se nalaze među priložima ove publikacije (prilozi 1 i 2).

Važno! Mentorima je ostavljena mogućnost da inicijalnu posetu realizuju **onlajn**, u skladu sa sopstvenim planovima i obavezama, pri čemu je važno napomenuti da su mentori zaduženi za prilagođavanje materijala i sadržaja onlajn poseti.

To ujedno znači da mentori ne moraju da sprovedu sve navedene vežbe koje su planirane za posetu uživo (vežba „leptir“, „tri stuba“ i sl.), ali da moraju da ispune cilj prve posete – sve nove škole treba da prođu kroz analizu stanja i potreba škole, izbora kompetencija iz Modela kompetencija za demokratsku kulturu i osmišljavanje aktivnosti koje će se naći u akcionom planu škole, te započnu izradu akcionog plana.

Kada je u pitanju **evaluaciona poseta novim školama**, opšte informacije o cilju, zadacima i toku sprovođenja posete nalaze se u odeljku „Praćenje i vrednovanje“ ove publikacije.

- 2. Onlajn sastanci** su odlično sredstvo za održavanje redovne komunikacije sa novim školama, kao i za pružanje podrške - na primer, prilikom davanja povratne informacije na predlog akcionog plana škole, u pripremi aktivnosti nove škole u kojima mentorska škola ima puno iskustva, u pripremi Dana obrazovanja za demokratsku kulturu i sl.

Mentorima se ostavlja mogućnost organizovanja onlajn ili sastanaka uživo, te oni spadaju u opcione aktivnosti koje se mogu sprovoditi u skladu sa potrebama novih škola odnosno mogućnostima i obavezama mentorskih škola.

KLJUČNE AKTIVNOSTI MENTORA I ZADACI ZA NOVE ŠKOLE

Ključne aktivnosti koje mentorske škole treba da realizuju sa novim projektnim školama podeljene su na sprovođenje inicijalne posete i aktivnosti koje se realizuju u okviru njih, i na aktivnosti nakon uspostavljanja prvog kontakta.

Sprovođenje inicijalne posete

Inicijalna poseta školama organizuje se na početku školske 2023/2024. godine (u periodu septembar – novembar) i može se realizovati uživo ili onlajn.

U okviru inicijalne posete, mentorske škole treba da realizuju sledeće aktivnosti:

- ✦ Sprovođenje analize stanja i potreba škole
- ✦ Upoznavanje škola sa kompetencijama za demokratsku kulturu
- ✦ Podrška školama u izboru prioriternih kompetencija za demokratsku kulturu
- ✦ Podrška škola u osmišljavanju aktivnosti koje će se naći u akcionom planu škole

Nakon što mentorske škole održe inicijalne posete, potrebno je da Kancelariji Saveta Evrope dostave izveštaj sa inicijalnih poseta, za šta je pripremljen **formular za izveštavanje sa inicijalnih poseta školama** i nalazi se u prilogu 3 ove publikacije.

Važna napomena je da će mentori u jedan izveštaj uneti informacije sa svih održanih inicijalnih poseta novim školama.

Koraci u sprovođenju navedenih aktivnosti mentorskih škola detaljno su opisani u **prilogu 2 – scenario za sprovođenje inicijalne posete novim školama**, a u nastavku su ukratko predstavljene, zarad podsećanja:

SPROVOĐENJE ANALIZE STANJA I POTREBA ŠKOLE

Mentori u prvom kontaktu sa školom, tokom sprovođenja inicijalne posete, treba da podstaknu školu da razmisli o potrebama u pogledu razvoja demokratske kulture, te da u skladu sa potrebama planira buduće aktivnosti. SWOT analiza predstavlja odličan alat za grupnu analizu stanja, koja će jasnije precizirati i potrebe škole.

SWOT ANALIZA

SWOT analiza dobila je naziv prema skraćenici engleskih reči – Strengths (snage), Weaknesses (slabosti), Opportunities (mogućnosti) i Threats (pretnje) (SWOT). U skladu sa ovim rečima, ova analiza upravo i predstavlja sistematizaciju prednosti, slabosti, mogućnosti i pretnji u određenoj situaciji ili procesu koji se analizira.

Često se u primeni SWOT analize uvodi i faktor okruženja koje deluje na subjekta, te se prednosti i slabosti analiziraju iz unutrašnjeg a mogućnosti i pretnje i spoljašnjeg okruženja.

UPOZNAVANJE ŠKOLA SA KOMPETENCIJAMA ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Nakon analize potreba, mentorske škole treba detaljno da upoznaju nove škole sa Modelom kompetencija za demokratsku kulturu. U tom cilju, mentorske škole mogu da sprovedu vežbu pod nazivom „leptir“, čiji naziv ukazuje na ilustraciju Modela i klastera kompetencija za demokratsku kulturu, te da nove škole upoznaju sa nazivima i opisima kompetencija za demokratsku kulturu.

VEŽBA „LEPTIR“

Podeliti učesnicima papiriće sa nazivima kompetencija, zamoliti učesnike da odrede da li kompetencije koju su dobili pripadaju stavovima, vrednostima, veštinama ili znanjima i zamoliti ih da kompetencije smeste u određeno polje „leptira“. Nakon toga, učesnici treba da spoje naziv kompetencije sa odgovarajućim opisom kompetencije, te da na kraju predstave svoja rešenja.

PODRŠKA ŠKOLAMA U IZBORU PRIORITETNIH KOMPETENCIJA ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Kada su se nove škole upoznale sa značenjima svih 20 kompetencija iz Modela kompetencija za demokratsku kulturu, na mentorima je da pruže podršku školi u izboru kompetencija koje su za novu školu, uzimajući u obzir analizu stanja i potreba škole, najvažnije, odnosno koje su prioritetne za razvoj i koje će biti okosnica za kreiranje aktivnosti u akcionim planovima novih škola.

U tom cilju, mentori mogu da sprovedu vežbu „tri kruga“.

VEŽBA „TRI KRUGA“

Svaki učesnik dobija jednak broj kartica, odnosno naslova kompetencija, koje ne treba da pokaže drugom kolegi. Svako promišlja koliko je kompetencija koju je dobio važna za sprovođenje u svojoj školi i na osnovu toga odlučuje u koji će krug smestiti kompetenciju – najširi krug predstavlja najniži nivo prioriteta, a najuži krug predstavlja najvažnije kompetencije. Voditelj sve vreme prati dešavanja u grupi i podstiče učesnike na postizanje dogovora oko tri prioritetne kompetencije.

PODRŠKA ŠKOLA U OSMIŠLJAVANJU AKTIVNOSTI KOJE ĆE SE NAĆI U AKCIONOM PLANU ŠKOLE

Kada su nove škole izabrale prioritetne kompetencije, mentori treba da podstaknu školu da razmišlja o aktivnostima koje najbolje mogu da doprinesu razvoju izabranih kompetencija za demokratsku kulturu. Pored sopstvenih primera koje mogu ponuditi, mentorske škole mogu da sprovedu vežbu „tri stuba škole“, koja ima za cilj da obezbedi da se u akcionom planu škole nađu aktivnosti iz sva „tri stuba“ – a to su aktivnosti u nastavi, vannastavne aktivnosti i aktivnosti koje se realizuju u lokalnoj zajednici.

VEŽBA „TRI STUBA ŠKOLE“

Tri stuba škole, u skladu sa projektnom ilustracijom demokratske škole, čine nastavne, vannastavne aktivnosti i aktivnosti izvan škole odnosno one koje se realizuju sa lokalnom zajednicom. U ovoj vežbi nova škola treba da definiše, za početak, nekoliko aktivnosti koje će se naći u akcionom planu škole, koje obuhvataju aktivnosti u nastavi, vannastavne i aktivnosti sa lokalnom zajednicom. Ako je broj učesnika veliki, učesnici se mogu podeliti u tri grupe, tako da svaka grupa definiše aktivnosti za po jednu kompetenciju ili za po jedan „stub“.

Aktivnosti nakon inicijalne posete

Nakon inicijalne posete, mentorske škole će biti zadužene za:

- ✦ Davanje povratne informacije na predlog akcionog plana škole
- ✦ Pružanje podrške školama u osmišljavanju obeležavanja Dana obrazovanja za demokratsku kulturu u školama
- ✦ Pružanje podrške školama tokom sprovođenja akcionog plana – u skladu sa mogućnostima mentora

U nastavku su ukratko predstavljeni ključni zadaci nakon inicijalne posete.

DAVANJE POVROTNE INFORMACIJE NA PREDLOG AKCIONOG PLANA ŠKOLE

Kada se inicijalna poseta završi, nove škole će neko vreme raditi na definisanju akcionog plana škole, a nakon toga će mentorskim školama poslati nacrt akcionog plana. Zadatak mentora jeste da pregleda akcioni plan nove škole, te da da povratne informacije novoj školi o kvalitetu akcionog plana.

Pri davanju povratne informacije mentori treba da se vode sledećim principima odnosno pristupima:

- Princip kolegijalnosti – mentori neguju prijateljski i ravnopravan odnos sa novim školama;
- Pozitivan pristup – pri davanju komentara na konkretne aktivnosti, mentori se trude da istaknu pozitivne strane;
- Konkretn pristup - mentori daju konkretan predlog kako se aktivnost ili akcioni plan u celini mogu unaprediti.

PRUŽANJE PODRŠKE ŠKOLAMA U OSMIŠLJAVANJU OBELEŽAVANJA DANA OBRAZOVANJA ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Nekada Dan demokratske kulture u školama - sada Dan obrazovanja za demokratsku kulturu. Iako je naziv ove manifestacije promenjen, suština je ostala ista – sve škole treba da obeleže dan kada će ukazati na važnost negovanja demokratske kulture u školama.

Mentorske škole koje su do sada bile u prilici da više puta osmisle i realizuju Dan obrazovanja za demokratsku kulturu mogu da pruže podršku novim školama.

Neki od vidova podrške koje mentorske škole mogu da ponude novim školama su:

- ✎ Obezbeđivanje razumevanja koncepta Dana obrazovanja za demokratsku kulturu
- ✎ Davanje ideja za realizaciju Dana obrazovanja za demokratsku kulturu
- ✎ Organizacija zajedničkog obeležavanja Dana obrazovanja za demokratsku kulturu

Nove škole treba da razumeju da Dan obrazovanja za demokratsku kulturu može biti obeležen na različite načine – kao jedna ili skup aktivnosti, kao kratka ili aktivnost dugog trajanja, kao aktivnost u nastavi ili van-nastavna aktivnost tj. aktivnost u zajednici, kao događaj u kom učestvuju i školski akteri, ali i akteri zajednice.

Na školama je da osmisle način na koji će obeležiti Dan obrazovanja za demokratsku kulturu a ono što je važno za obeležavanje jeste **obezbeđivanje vidljivosti i informisanje** o istom. Vidljivost i informisanje javnosti mogu se postići na različite načine – kroz izradu postera, deljenjem objava na

društvenim mrežama, pravljenjem prologa u medijima, pozivanjem gostiju – roditelja, predstavnika lokalne zajednice, itd.

Ukoliko škole žele i mogućnosti im dozvoljavaju, škole mogu organizovati i zajedničke manifestacije – npr. zajedničko obeležavanje Dana obrazovanja za demokratsku kulturu nove škole i mentorske škole, ili udruživanje novih škola i sl.

U novoj fazi projekta, sve škole će obeležavati ovaj dan u toku jednog meseca, koji će simbolično nositi naziv **Mesec obrazovanja za demokratsku kulturu**, o čemu će sve škole biti blagovremeno obavestene.

Dan obrazovanja za demokratsku kulturu predstavlja jedinstven događaj koji je uspostavljen u projektu „Podsticanje demokratske kulture u školama u Srbiji“ a potom zadržan i u projektu „Kvalitetno obrazovanje za sve“ i koji ima za cilj da, kroz različite forme (predstave, tematske časove, sastanke, performanse u javnosti, zajedničke aktivnosti škola i sl.) ukaže na važnost negovanja demokratske kulture u školama.

PRUŽANJE PODRŠKE ŠKOLAMA TOKOM SPROVOĐENJA AKCIONOG PLANA

Tokom školske godine 2023/2024. odnosno tokom sprovođenja akcionih planova novih škola, mentori mogu da, u skladu sa svojim mogućnostima, pruže podršku novoj školi u vidu kratkih konsultacija, onlajn ili sastanaka uživo, u vezi sa bilo kojom temom koja je povezana za sprovođenje akcionog plana a da je od važnosti za novu školu.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Pored sprovođenja prethodno spomenutih aktivnosti u školama, mentorske škole zadužene su i za praćenje i vrednovanje sprovođenja aktivnosti u novim školama, kao i za proces samovrednovanja koji se odvija u, njihovim, mentorskim školama.

U nastavku su predstavljene glavne aktivnosti u novim školama i aktivnosti u mentorskim školama koje su vezane za praćenje i vrednovanje.

Aktivnosti u novim školama

Kao što smo rekli - mentorske škole zadužene su za aktivnosti praćenja i vrednovanja u novim školama, što podrazumeva prikupljanje i pregledanje izveštaja novih škola o toku sprovođenja akcionog plana škole, kao i sprovođenje evaluacione posete novim školama.

Krenimo redom:

PRIKUPLJANJE I PREGLEDANJE IZVEŠTAJA NOVIH ŠKOLA O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA

Nakon što su nove škole definisale, uz pomoć mentora, akcioni plan i krenule sa njegovom realizacijom u školskoj 2023/24. godini, mentorske škole biće zadužene za prikupljanje i pregledanje njihovih izveštaja, koji će nove škole dostavljati mentorima **na kraju školske 2023/24. godine**.

To znači da će mentori biti u obavezi da novim školama dostave **formular za izveštavanje**, koji se nalazi u prilogu 4 ove publikacije, da isti pregledaju, zatraže dodatne informacije od škola ukoliko je to potrebno. Ukoliko vreme i prilike dozvoljavaju ovaj formular možete predstaviti školama tokom prve posete nakon što se finalizuje akcioni plan, odnosno da se izveštavanje jasnije poveže sa aktivnostima koje će se sprovesti. Ako ne, svakako se preporučuje kratak onlajn sastanak sa školama na ovu

temu jer veoma važno da škole shvate (i prihvate) izveštavanje kao deo osiguranja kvaliteta i osnovu za unapređenje sprovođenja aktivnosti, a ne kao administrativnu i/ili projektnu aktivnost koja nema „dublju“ svrhu od dokumentovanja.

Uz izveštaj, nove škole dostavljaju i dokaze o realizaciji aktivnosti (fotografije, liste učesnika, pripremljene materijale, pripreme časova i slično).

Na osnovu prikupljenih izveštaja novih škola, kao i celokupnog toka saradnje mentorske škole sa novim školama, mentorske škole treba da izvedu Kancelariju Saveta Evrope o realizaciji aktivnosti u novim školama i mentorstvu, koristeći **formular za izveštaj o novim školama**, koji se nalazi u prilogu 5 ove publikacije. I ovde je važno naglasiti da je za ovu vrstu mentorskih izveštaja važnija sadržajnost u odnosu na kvantitet pa je tako fokus ovih izveštaja skoncentrisan na najvažnija pitanja i da će ova vrsta izveštavanja od mentorskih škola zahtevati samo one napore koji omogućavaju da se dobije uvid u situaciju, identifikuje one oblasti gde je mentorskih školama neophodna podrška, te da se obezbede korektivne aktivnosti u saradnji sa novim školama ukoliko su potrebne.

SPROVOĐENJE EVALUACIONE POSETE ŠKOLAMA

Pri kraju sprovođenja projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“, mentorske škole će biti zadužene za sprovođenje evaluacione posete školi, čiji je cilj prikupljanje podataka o ostvarenim rezultatima i postignutim efektima nakon realizacije aktivnosti u novim školama na kraju sprovođenja projekta.

U sklopu ove publikacije pripremljen je predlog **agende za evaluacionu posetu** kao i **uputstvo za sprovođenje evaluacione posete** (prilozi 6 i 7).

Ukratko, u okviru evaluacione posete, mentori treba da održe sastanak sa timom nove škole i održe fokus grupu sa nastavnicima na temu uticaja razvoja kompetencija za demokratsku kulturu na školu, one koji učestvuju u životu škole i druge uključene aktore, te popune **formular za izveštavanje o ostvarenim rezultatima novih škola** (prilog 8) i isti dostave Savetu Evrope.

Kako je sprovođenje evaluacione posete predviđeno za kraj projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“, detaljnije informacije o istoj biće blagovremeno dostavljene svim školama.

Aktivnosti u mentorskim školama

Mentorske škole će, pored uloge u prenošenju znanja i iskustava novim školama, nastaviti da sprovode aktivnosti u skladu sa svojim akcionim planovima, te će biti zadužene za sprovođenje **procesa samovrednovanja** u sopstvenim školama.

Cilj samovrednovanja je, kao i do sada, da mentorske škole kroz proces razmene i refleksije i analizu sopstvenih aktivnosti procene uspešnost škole u razvijanju kompetencija za demokratsku kulturu, odnosno procene stepen napretka škole u projektu, te na osnovu rezultata, još više unaprede svoju praksu.

„Metodologija“ procesa samovrednovanja podrazumeva da će mentorske škole, ukratko, biti zadužene za sprovođenje fokus grupe sa nastavnicima iz svoje škole i posmatranje jedne aktivnosti u nastavi i učenju i jedne vannastavne aktivnosti ili aktivnosti škole u lokalnoj zajednici, na osnovu čega će izraditi izveštaj o samovrednovanju.

U prilogu ove publikacije nalazi se

uputstvo za sprovođenje procesa samovrednovanja, koje sadrži opis metodologije, kao i

formular za izveštavanje o samovrednovanju (prilozi 9 i 10).

Proces samovrednovanja biće realizovan pri kraju sprovođenja projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“ o čemu će mentori biti blagovremeno obavješteni.

IZVEŠTAVANJE

Mentorske škole će, poput novih škola, biti zadužene za izveštavanje o sprovođenju sopstvenih aktivnosti iz akcionog plana škole u vidu izrade izveštaja koje će dostavljati Savetu Evrope na kraju školske godine.

Formular za izveštavanje škola na kraju školske godine nalazi se u prilogu 4 i u pitanju je isti formular koji koriste i nove škole za izveštavanje na kraju školske godine.

Uz izveštaj, mentorske škole dostavljaju i dokaze o realizaciji aktivnosti (fotografije, liste učesnika, pripremljene materijale, pripreme časova i slično).

Podsetimo se!

U vezi sa izveštavanjem, mentorske škole imaju sledeće zadatke:

- ✂ Izrada mentorskog izveštaja sa inicijalne posete školi (prilog 3)
- ✂ Pregledanje pojedinačnih izveštaja svake od škola koje će nove škole dostavljati mentorima (prilog 4)
- ✂ Izrada izveštaja o sprovođenju aktivnosti novih škola na kraju školske godine (prilog 5)
- ✂ Izrada pojedinačnih izveštaja o ostvarenim rezultatima novih škola, na osnovu evaluacione posete (prilog 8)
- ✂ Izrada pojedinačnih izveštaja o samovrednovanju mentorskih škola (prilog 10)

JOŠ KORISNIH MATERIJALA

U nastavku su predstavljeni dodatni materijali Saveta Evrope koji mogu poslužiti kako mentorskim tako i novim školama u planiranju i sprovođenju aktivnosti u cilju podsticanja razvoja kompetencija za demokratsku kulturu.

Odrastanje u demokratskoj porodici - Priručnik za roditelje sa odeljcima o uzrastu 6 - 10 i 11 – 14 godina

✓	Namenjen roditeljima
✓	Opisuje ulogu kompetencija za demokratsku kulturu u svakodnevnom životu
✓	Sadrži osnovne informacije o ulozi Saveta Evrope
✓	Sadrži konkretna uputstva za razgovor sa decom

Ova publikacija namenjena je roditeljima dece osnovnoškolskog uzrasta. Opisuje šta znači živeti u demokratiji i različite stilove vaspitanja, kao i ulogu kompetencija za demokratsku kulturu u svakodnevnom životu. Publikacija takođe sadrži uputstva za roditelje kako da postupaju i razgovaraju sa decom na različite teme primerene uzrastu (npr. upotreba mobilnog telefona, razvod roditelja, odgovornost prema kućnom ljubimcu i sl.).

Život u demokratskoj porodici - Priručnik za roditelje adolescenata uzrasta 15 do 19 godina

✓	Namenjen roditeljima
✓	Opisuje ulogu kompetencija za demokratsku kulturu u svakodnevnom životu
✓	Sadrži osnovne informacije o ulozi Saveta Evrope
✓	Pruža savete za roditelje

Priručnik je namenjen roditeljima dece srednjoškolskog uzrasta. Opisuje šta znači živeti u demokratiji i različite stilove vaspitanja, kao i ulogu kompetencija za demokratsku kulturu u svakodnevnom životu. Publikacija upoznaje čitaoce sa karakteristikama i razvojem adolescenata i daje uputstva roditeljima kako da postupaju u određenim fazama njihovog razvoja, kada se i deca i roditelji susreću sa različitim emocijama.

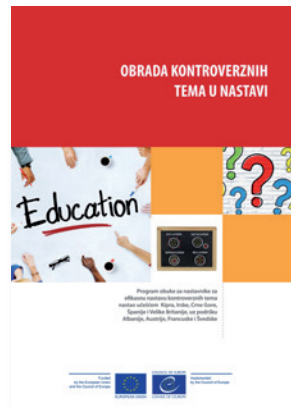
Kvalitetna nastava istorije u 21. veku – principi i smernice

Publikacija je namenjena nastavnicima istorije i u njoj je predstavljen značaj razvijanja kompetencija za demokratsku kulturu za kritičko razumevanje istorijskih pojava. U publikaciji je predstavljena uloga koju kompetencije za demokratsku kulturu mogu da imaju na vrednovanje, na inicijalno obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika. Publikacija sadrži osam principa i smernica za uspostavljanje programa nastave i učenja istorije i pedagogije zasnovanih na načelima demokratije, uvažavanja različitosti i inkluzivnosti.

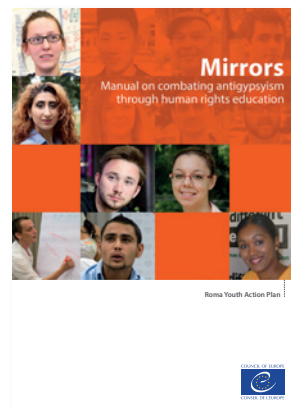
Teaching controversial issues - Učenje o kontroverzним pitanjima/temama

Ova publikacija predstavlja program profesionalnog razvoja za nastavnike koji je osmišljen da podrži i promoviše nastavu o kontroverzним pitanjima u školama u Evropi. Neki od primera kontroverzних pitanja su: razvod roditelja, ishrana i poremećaji u ishrani, nove tehnologije, trgovina ljudima, bezbednost u saobraćaju, bezbednost na internetu, vršnjačko nasilje, globalno zagrevanje, itd. Namenjena je nastavnicima osnovne i srednje škole, ali i školskom rukovodstvu i može poslužiti i za planiranje nastavnih i vannastavnih aktivnosti. Publikacija je na engleskom jeziku.

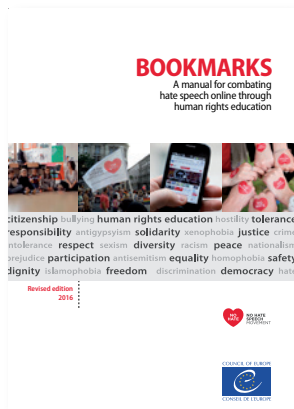

Mirrors (ogledala) - priručnik za sprečavanje diskriminacije prema Romima kroz obrazovanje za ljudska prava

Ovaj priručnik je proizveden u okviru Akcionog plana za mlade Rome Saveta Evrope kako bi nastavnicima, trenerima i fasilitatorima procesa neformalnog obrazovanja pružio osnovne informacije i metodološka sredstva za prevazilaženje diskriminacije prema Romima kod mladih ljudi svih uzrasta i u bilo kom društveno-kulturnom okruženju. Pogodan za rad sa grupama neromskih, samo romskih ili mešovitim grupa. Osvrće se na osnovna ljudska prava a školama nudi 18 aktivnosti radioničarskog tipa koje mogu da sprovedu sa svojim učenicima, a kojima se pokrivaju različite teme od genocida prema Romima, do romske kulture i stereotipa. Publikacija je na engleskom jeziku.

Bookmarks (Bukmarkeri) - priručnik za sprečavanje govora mržnje na internetu kroz obrazovanje za ljudska prava

Ovaj priručnik je koristan za nastavnike koji žele da se bave temom govora mržnje na internetu iz perspektive ljudskih prava, kako unutar tako i van sistema formalnog obrazovanja. Priručnik je dizajniran za rad sa učenicima uzrasta od 13 do 18 godina, ali se aktivnosti mogu prilagoditi drugim starosnim grupama. Priručnik prvo upoznaje sa kampanjom Saveta Evrope „pokret protiv govora mržnje“, a zatim predlaže 21 aktivnost za sprečavanje govora mržnje na internetu kroz obrazovanje za ljudska prava.

Publikacija je na engleskom jeziku.

Compass - Priručnik o obrazovanju za ljudska prava za mlade

(besplatno preuzimanje)

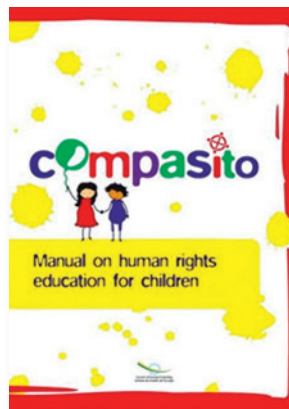
Osim što upoznaje sa konceptom obrazovanja za ljudska prava, ovaj priručnik sadrži 58 aktivnosti sa priloženim scenarijima, namenjenih mladima koje se mogu realizovati u školskom kontekstu. Neke od tema koje su obuhvaćene ovim aktivnostima su globalizacija, zdravlje, mediji, svet rada, kultura i sport, migracije, siromaštvo, rodna ravnopravnost itd. Pored toga, priručnik sadrži 19 tema koje se prilagođene mladima a koje se mogu podučavati u okviru nastave i vannastavnih aktivnosti.

Publikacija je na srpskom jeziku.

Compassito - Priručnik o obrazovanju za ljudska prava za decu

Compassito je namenjen odraslima koji se bave obrazovno-vaspitnim radom sa decom i koristi neformalnu metodologiju i strukturu koja pruža teorijsku i praktičnu podršku korisnicima priručnika. Priručnik sadrži aktivnosti koje mogu da se sprovode sa decom mlađeg uzrasta, tačnije 40 aktivnosti sa razvijenim kratkim scenarijima. Pored toga, priručnik sadrži i 20 tema prilagođenih deci (građanstvo, demokratija, diskriminacija, rodna ravnopravnost, mediji, itd.)

Publikacija je na engleskom jeziku.

Izveštaj o upotrebi govora mržnje u medijima u Srbiji

U izveštaju se predstavljaju i analiziraju međunarodni standardi koji se odnose na zabranu govora mržnje, kao i domaći pravni i strateški okvir, da bi se utvrdila moguća pravna i praktična ograničenja koja dovode do neefikasnosti sistema zaštite od govora mržnje u medijima u Srbiji.

S obzirom na sadržaj, pogodniji je za nastavnike i učenike srednjih škola.

Izveštaj je na srpskom jeziku.

PRILOZI

SPROVOĐENJE INICIJALNE POSETE ŠKOLI

1. Primer agende za inicijalnu posetu školi
2. Scenario za inicijalnu posetu školi
3. Formular za izveštavanje mentora sa prvih poseta školama 🏠

IZVEŠTAVANJE

4. Formular za izveštavanje škola na kraju školske godine 🏠
5. Formular za izveštavanje o sprovođenju aktivnosti novih škola na kraju školske godine 🏠

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

6. Primer agende za evaluacionu posetu školi
7. Uputstvo za sprovođenje evaluacione posete školi
8. Formular za izveštavanje o ostvarenim rezultatima novih škola 🏠🏠🏠🏠

SAMOVREDNOVANJE

9. Uputstvo za sprovođenje procesa samovrednovanja
10. Formular za izveštavanje o samovrednovanju 🏠

Priloge u A4 formatu, prilagođene za štampu, možete preuzeti na linku:

<https://rm.coe.int/prilozi-formulari/1680ac7cc7>

ili skenirajte
QR kod:

Prilog 1 – Primer agende za inicijalnu posetu školi

„Kvalitetno obrazovanje za sve“

INICIJALNA POSETA ŠKOLI

AGENDA

Datum, naziv škole i mesto

Vreme	Tema
10:00 – 10:45	<p>Sastanak sa rukovodstvom škole i članovima koji su deo školskog menadžmenta (pomoćnik/zamenik direktora, koordinatori školskih timova i sl.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Razgovor o projektu i školi
10:45 – 11:00	Pauza
11:00 – 12:15	<p>Sastanak sa projektnim timom – predavljanje projekta i upoznavanje sa okvirom kompetencija za demokratsku kulturu</p> <ul style="list-style-type: none"> Predavljanje članova školskog tima; Predavljanje projekta i plana aktivnosti; Sprovođenje SWOT analize; Predavljanje Modela kompetencija za demokratsku kulturu (vežba sa opisom i naslovom kompetencije).
12:15 – 12:45	Pauza
12:45 – 13:45	<p>Sastanak sa projektnim timom – početak izrade akcionog plana škole</p> <ul style="list-style-type: none"> Predavljanje formulara za izradu akcionog plana; Definisanje tri najvažnije kompetencije (vežba sa krugovima i karticama); Diskusija o načinima implementacije izabranih kompetencija i mogućim zaduženjima članova tima (vežba „tri stuba škole“).
13:45 – 14:00	<p>Informisanje o izveštavanju škole i završne napomene</p> <ul style="list-style-type: none"> Informisanje o projektnom izveštavanju; Razgovor o sledećim koracima i dinamici komunikacije.

Prilog 2 – Scenario za inicijalnu posetu školi

SCENARIO ZA SPROVOĐENJE INICIJALNE POSETE ŠKOLAMA

CILJ POSETE:

Cilj inicijalne posete školama jeste uspostavljanje saradnje sa školskim rukovodstvom, upoznavanje sa timom škole, upoznavanje tima o glavnim aktivnostima projekta, predstavljanje Modela kompetencija za demokratsku kulturu i definisanje najvažnijih kompetencija na koje će se škola fokusirati tokom sprovođenja projekta. Takođe, cilj je iniciranje procesa izrade akcionog plana škole i informisanje o školskom izveštavanju, odnosno uspostavljanje kvalitetne komunikacije sa školama i definisanje narednih koraka.

OPŠTE INFORMACIJE:

Poseta će biti realizovana u 5 novih škola, u periodu septembar-novembar 2023. godine. Svaki mentorski par će biti u poseti po jednoj školi. Poseta obuhvata najpre uvodni sastanak sa rukovodstvom škole i ostalim članovima koji su deo školskog menadžmenta, a veći deo posete posvećen je školskom timu. Očekuje se da na uvodnom sastanku prisustvuje okvirno 5 osoba, dok će na sastanku sa školskim timom prisustvovati okvirno 10 osoba, uz napomenu da se može očekivati da iste osobe budu na oba sastanka.

Metod rada mentora podrazumeva prezentaciju, grupni rad (vežbe) i grupnu diskusiju.

U nastavku se nalazi detaljni scenario za prvu posetu.

Ukupno okvirno trajanje posete u školi: 4h.

Vreme/ Trajanje	45 min.
Tema/Cilj	Sastanak sa rukovodstvom škole i članovima koji su deo školskog menadžmenta (pomoćnik/zamenik direktora, koordinatori školskih timova i sl.)
Cilj:	1. Uspostavljanje saradnje
Aktivnost/Napomena	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavljanje mentora i projekta (<i>dati listu učesnika za potpis i podeliti agendu</i>). 2. Predstavljanje nove škole.
Napomene:	▪ Detaljnije informacije o školi će mentor prikupiti putem SWOT analize u narednoj sesiji.
Metod rada/ Materijali za voditelja	Prilog 1 – Lista učesnika Prezentacija, grupna diskusija (<i>potrebni laptop i projektor- po potrebi</i>)
Materijali za učesnike i štampanje	Prilog 2 – Agenda za prvu posetu

Pauza 15 min.

Vreme/ Trajanje	75 min.
Tema/Cilj	Sastanak sa projektnim timom – I DEO – predstavljanje projekta i upoznavanje sa okvirom kompetencija za demokratsku kulturu
Cilj:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upoznavanje sa širim projektnim timom; 2. Analiza školskih prednosti, nedostataka, mogućnosti, kroz SWOT analizu; 3. Predstavljanje Modela kompetencija za demokratsku kulturu.
Aktivnost/Napomena	
1. Predstavljanje mentora (<i>dati listu učesnika za potpis i podeliti agendu</i>)	5 min
2. Predstavljanje članova školskog tima (koji predmet predaju, godine radnog staža)	5 min
3. Predstavljanje projekta	10 min
4. Sprovođenje SWOT analize (<i>dati učesnicima prilog 3</i>) – u zavisnosti od broja učesnika, podeliti se u grupe. Ako je više od 5 učesnika na sastanku, podeliti se tako da jedna grupa radi prednosti i slabosti a druga mogućnosti i pretnje.	20 min
5. Predstavljanje Modela kompetencija za demokratsku kulturu	10 min

Aktivnost/Napomena

6. Vežba leptir – pozicioniranje kompetencija u odnosu na znanja, veštine, stavove i vrednosti – svako treba da odredi koja kompetencija pripada kojoj grupi.
7. Sprovođenje vežbe spajanja naslova kompetencije i opisa kompetencije. Podeliti učesnicima najpre naslove kompetencija (nasumično, u zavisnosti od broja učesnika, svako po 2-3 kompetencije), a zatim podeliti svakom učesniku dokument sa opisima kompetencija (prilog 5). Na kraju pitati učesnike da predstave svoja rešenja. Rešenje vežbe za mentore je dato u prilogu 5A.

Napomene:

- Potrebno je makazama iseckati prilog 5A, kako bi učesnici imali odvojeno naslove kompetencija.

Metod rada/ Materijali za voditelja

- Prilog 1 – Lista učesnika
- Prilog 5B – Vežba 2 rešenje vežbe

Prezentacija, grupna diskusija

(potrebni laptop i projektor- po potrebi, hemijske olovke ili markeri)

Materijali za učesnike i štampanje

- Prilog 2 – Agenda za prvu posetu
- Prilog 3 – SWOT analiza
- Prilog 4 – Vežba 1 leptir
- Prilog 5 – Vežba 2 opisi svih kompetencija
- Prilog 5A – Vežba 2 nazivi svih kompetencija

Pauza 15 min.

Vreme/ Trajanje

75 min.

Tema/Cilj

Sastanak sa projektnim timom – **II DEO** – početak izrade akcionog plana

- Cilj:
1. Postizanje konsenzusa u školskom timu vezano za tri kompetencije koje će biti okosnica budućeg rada škole odnosno akcionog plana;
 2. Iniciranje procesa definisanja metoda za implementaciju dogovorenih kompetencija i raspodele zaduženja školskog tima.

Aktivnost/Napomena

1. Predstavljanje formulara za akcioni plan (dati učesnicima prilog 6)
Predstaviti delove akcionog plana, objasniti funkciju plana i dati uputstvo školi da će formular ostati kod njih, da će mentor poslati školi akcioni plan u elektronskoj formi te da je potrebno da popunjeni akcioni u elektronskoj formi pošalju mentoru do dogovorenog datuma. 5 min

Aktivnost/Napomena

2. Sprovođenje vežbe „tri kruga“ sa krugovima i karticama odnosno definisanje tri najvažnije kompetencije (dati učesnicima prilog 7).
Dati svakom učesniku jednak broj naslova kompetencija i uputiti ih na pravila vežbe (u nastavku). Voditelj sve vreme prati dešavanja u grupi i podstiče učesnike na postizanje dogovora vezano za tri prioritetne kompetencije. Pravila vežbe su:

30 min

- Svako ima jednak broj kompetencija koje ne treba da pokaže drugom kolegi.
- Svako promišlja koliko je kompetencija koju je dobio važna za sprovođenje u svojoj školi i na osnovu toga odlučuje u koji će krug smestiti kompetenciju – najširi krug predstavlja najniži nivo prioriteta, a najuži krug predstavlja najvažnije kompetencije.
- U krugu ima namenski manje mesta nego što ima kompetencija – neke kompetencije su školi najmanje važne, te se mogu naći i van kruga.
- Učesnik može odmah da odredi kompetenciju kao najbitniju, dakle ne mora da ide od najšireg kruga ka najnižem.
- Ukoliko dođe do situacije da je krug već popunjen a da učesnik misli da njegova/ njena kompetencija treba da se nađe u njemu, učesnik predlaže koju kompetenciju bi zamenio (a voditelj pokreće diskusiju sa ostalim članovima)

3. Sprovođenje vežbe sa tri stuba škole – nastavne, vannastavne aktivnosti i aktivnosti izvan škole/sa lokalnom zajednicom (dati učesnicima prilog 7).

30 min

- Kada su škole izabrale kompetencije, sledi vežba na osnovu koje će da definišu, za početak, nekoliko aktivnosti koje će se naći u akcionom planu škole, koje obuhvataju aktivnosti u nastavi, van nastave i aktivnosti sa lokalnom zajednicom.
- U zavisnosti od broja učesnika, podeliti se u tri grupe, tako da svaka grupa definiše aktivnosti za po jednu kompetenciju.

4. Na kraju, pokrenuti diskusiju sa učesnicima o mogućim zaduženjima članova tima

10 min

Napomene:

- Za vežbu 3 se koriste naslovi kompetencija iz vežbe 2, koji zapravo predstavljaju kartice koje će učesnici ređati po krugovima.
- Ukoliko učesnici ne mogu da se dogovore o tri prioritetne kompetencije, voditelj će probati da argumentuje mogućnost definisanja samo tri, a ako ne uspe, treba dozvoliti da škola definiše i više kompetencija.

Metod rada/ Materijali za voditelja

Prezentacija, grupni rad, grupna diskusija (*potrebne hemijske olovke ili markeri*)

Materijali za učesnike i štampanje

- Prilog 6 – Formular za akcioni plan
- Prilog 7 – Vežba 3 tri kruga (štampati A3 format, 1 primerak)
- Prilog 8 – Vežba 4 tri stuba škole (štampati A3 format)

Vreme/ Trajanje	15 min.
Tema/Cilj	Informisanje o izveštavanju škole i završne napomene
Cilj:	<ol style="list-style-type: none">1. Upoznavanje škole sa procesom i načinom izveštavanja;2. Definisanje sledećih koraka i utvrđivanje dinamike komunikacije.
Aktivnost/Napomena	<ol style="list-style-type: none">1. Informisanje o izveštavanju – predstavljanje formulara za izveštaj škole.<ul style="list-style-type: none">▪ Objasniti sve segmente za popunjavanje.▪ Naglasiti važnost beleženja aktivnosti i slanja priloga uz izveštaj.
Metod rada/ Materijali za voditelja	Prezentacija, grupna diskusija (potrebni laptop i projektor- po potrebi)

Prilog 3 – Formular za izveštavanje mentora sa inicijalnih poseta školama

MENTORSKI IZVEŠTAJ SA INICIJALNIH POSETA ŠKOLAMA

Mentori

Datum
izveštavanja

Škola 1

Naziv škole i mesto	Datum posete
---------------------	--------------

Trenutna situacija u školi (sumarni rezultat SWOT analize)

Izabrane kompetencije na kojima će škola raditi

Napomene / Opšti utisak o školi

Škola 2

Naziv škole i mesto	Datum posete
Trenutna situacija u školi (sumarni rezultat SWOT analize)	
Izabrane kompetencije na kojima će škola raditi	
Napomene / Opšti utisak o školi	

Škola 3

Naziv škole i mesto

Datum posete

**Trenutna situacija u
školi (sumarni rezultat
SWOT analize)**

**Izabrane kompetencije
na kojima će škola
raditi**

**Napomene / Opšti
utisak o školi**

Škola 4**Naziv škole i mesto****Datum posete****Trenutna situacija u
školi (sumarni rezultat
SWOT analize)**

**Izabrane kompetencije
na kojima će škola
raditi**

**Napomene / Opšti
utisak o školi**

Škola 5

Naziv škole i mesto

Datum posete

**Trenutna situacija u
školi (sumarni rezultat
SWOT analize)**

**Izabrane kompetencije
na kojima će škola
raditi**

**Napomene / Opšti
utisak o školi**

Prilog 4 – Formular za izveštavanje škola na kraju školske godine

FORMULAR ZA IZVEŠTAVANJE ŠKOLA NA KRAJU ŠKOLSKE GODINE

Molimo navedite sve aktivnosti iz akcionog plana koje je škola realizovala tokom školske godine (*molimo da dodate onoliko redova koliko je potrebno i da izbrišete tekst u prvom redu jer je u tabeli ispod stavljen kao smernica*). **Uz izveštaj je potrebno priložiti konkretne dokaze o primeni kompetencija za demokratsku kulturu za svaku aktivnost** (planovi, zapisnici, fotografije, poster, prezentacije itd.):

Naziv aktivnosti i datum realizacije	Vrsta aktivnosti – nastavna, vannastavna ili aktivnost u lokalnoj zajednici	Cilj aktivnosti/veza sa kompetencijama za demokratsku kulturu
<i>Radionica o podsticanju empatije, 23.04.22.</i>	<i>Vannastavna aktivnost</i>	<i>Podsticanje empatije kod učenika</i>

Naziv škole i mesto:

Period izveštavanja:

Datum podnošenja
izveštaja:

Izveštaj pripremili:

Broj uključenih učenika, nastavnika, roditelja, predstavnika lokalne zajednice	Postignuti rezultati
<p>15 učenika</p> <p>3 nastavnika</p> <p>2 predstavnika lokalne zajednice (Kancelarija za mlade)</p>	<p>15 učenika iz tri odeljenja VI razreda su podstaknuti primerima opisivali osećanja u konkretnim situacijama i razgovarali za temu empatije</p>

Molimo navedite sve aktivnosti iz akcionog plana koje je **škola planirala ali nije realizovala**:

Naziv aktivnosti	Vrsta aktivnosti – nastavna, vannastavna ili aktivnost u lokalnoj zajednici	Razlog zbog čega aktivnosti nije realizovana	Plan za realizaciju aktivnosti/ prevazilaženje izazova

Ukoliko biste neku od realizovanih aktivnosti ocenili kao **primer dobre prakse**, molimo da je detaljnije opišete i obrazložite zašto je to primer dobre prakse:

Prilog 5 – Formular za izveštavanje o sprovođenju aktivnosti novih škola na kraju školske godine

FORMULAR ZA IZVEŠTAVANJE O SPROVOĐENJU AKTIVNOSTI NOVIH ŠKOLA NA KRAJU ŠKOLSKE GODINE

Mentori

Datum izveštavanja

Škola 1

Naziv škole i mesto

Informacije o sprovođenju aktivnosti u novim školama na osnovu izveštaja nove škole

Ukratko o realizovanim aktivnostima

Ukratko o nerealizovanim aktivnostima

Da li je postoji primer dobre prakse i ako da, ukratko ga opišite

Napomene/Opšti utisak o učešću nove škole u projektu

Opšti utisak o mentorskom procesu

Škola 2

Naziv škole i mesto

Informacije o
sprovođenju aktivnosti
u novim školama na
osnovu izveštaja nove
škole

Ukratko o realizovanim aktivnostima

Ukratko o nerealizovanim aktivnostima

Da li je postoji primer
dobre prakse i ako da,
ukratko ga opišite

Napomene/Opšti utisak
o učešću nove škole u
projektu

Opšti utisak o
mentorskom procesu

Škola 3

Naziv škole i mesto

Informacije o sprovođenju aktivnosti u novim školama na osnovu izveštaja nove škole

Ukratko o realizovanim aktivnostima

Ukratko o nerealizovanim aktivnostima

Da li je postoji primer dobre prakse i ako da, ukratko ga opišite

Napomene/Opšti utisak o učešću nove škole u projektu

Opšti utisak o mentorskom procesu

Škola 4

Naziv škole i mesto

Informacije o
sprovođenju aktivnosti
u novim školama na
osnovu izveštaja nove
škole

Ukratko o realizovanim aktivnostima

Ukratko o nerealizovanim aktivnostima

Da li je postoji primer
dobre prakse i ako da,
ukratko ga opišite

Napomene/Opšti utisak
o učešću nove škole u
projektu

Opšti utisak o
mentorskom procesu

Škola 5

Naziv škole i mesto

Informacije o
sprovođenju aktivnosti
u novim školama na
osnovu izveštaja nove
škole

Ukratko o realizovanim aktivnostima

Ukratko o nerealizovanim aktivnostima

Da li je postoji primer
dobre prakse i ako da,
ukratko ga opišite

Napomene/Opšti utisak
o učešću nove škole u
projektu

Opšti utisak o
mentorskom procesu

Prilog 6 – Predlog agende za evaluacionu posetu školama

EVALUACIONA POSETA ŠKOLAMA

OKVIRNA AGENDA

Cilj posete: Prikupljanje podataka o ostvarenim aktivnostima i vrednovanje rezultata u okviru projekta, na osnovu razgovora sa školskim timom i fokus grupe sa nastavnicima.

Napomena za razgovor o akcionom planu škole: Članovi školskog tima bi trebalo da na sastanak sa sobom ponesu akcioni plan.

Ukupno okvirno trajanje posete u školi: 3h

Vreme	Tema
10:00 – 11:00	Sastanak sa školskim timom – prikupljanje podataka o sprovođenju aktivnosti na kraju projekta
11:00 – 11:30	Pauza
11:30 – 13:00	Fokus grupa sa nastavnicima na temu uticaja razvoja kompetencija za demokratsku kulturu na školu

Prilog 7 – Uputstvo za sprovođenje evaluacione posete novim školama

UPUTSTVO ZA SPROVOĐENJE EVALUACIONE POSETE ŠKOLAMA

Cilj posete novim školama jeste prikupljanje podataka o ostvarenim aktivnostima i vrednovanje rezultata u okviru projekta, na osnovu razgovora sa školskim timom i fokus grupnog razgovora sa nastavnicima.

Evaluacione posete će se realizovati na određenom **uzorku novih škola**, o čemu će mentorske škole biti blagovremeno obaveštene.

Metodologija sprovođenja procesa evaluacije podrazumeva:

1. **sprovesti grupni razgovor (refleksiju) sa članovima tima nove škole** (od 5 do 10 zaposlenih u zavisnosti od veličine škole) na temu sprovođenja akcionog plana škole i aktivnostima škole u polju nastave, vannastavnih aktivnosti i aktivnosti u lokalnoj zajednici.
 - ☞ Potrebno je prikupiti kvalitativne podatke o sprovođenju aktivnosti iz akcionog plana, vodeći se **Instrumentom za prikupljanje podataka**, koji se nalazi u prilogu Formulara za izveštavanje..
2. **organizovati fokus grupu sa nastavnicima iz nove škole**, vodeći se sledećim pitanjima:
 - ☞ *U kojoj meri su kompetencije za demokratsku kulturu zastupljene u školi, imajući u vidu pristup cele škole? Da li je neka oblast više ili manje zastupljena?*
 - ☞ *Kako procenjujete uticaj razvoja kompetencija za demokratsku kulturu na školski etos?*
 - ☞ *Koje su glavne promene koje primećujete u bilo kom domenu funkcionisanja škole a da su povezane sa demokratskom kulturom?*
 - ☞ *Šta je ono gde bi škola mogla da postigne bolje rezultate a da je vezano za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu?*

Potrebno je popuniti listu učesnika na kojoj će se upisati i članovi školskog tima i nastavnici koji učestvuju na fokus grupi.

Na osnovu navedenih aktivnosti, mentorske škole treba da popune **izveštaj o ostvarenim rezultatima novih škola** (prilog 9) i isti dostave Savetu Evrope, zajedno sa popunjenom listom učesnika i Instrumentom za prikupljanje podataka o aktivnostima novih škola.

Evaluacione posete će biti realizovane pri kraju sprovođenja projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“, o čemu će mentori biti blagovremeno obavešteni.

Prilog 8 – Formular za izveštavanje o ostvarenim rezultatima novih škola

FORMULAR ZA IZVEŠTAVANJE O OSTVARENIM REZULTATIMA NOVIH ŠKOLA

Naziv škole i mesto

Mentori

Datum održavanja
evaluacione posete

OPŠTI PODACI O AKCIONOM PLANU ŠKOLE

Izabrane kompetencije za demokratsku kulturu	
Aktivnosti u nastavi i učenju (na osnovu Instrumenta za prikupljanje podataka)	
Vannastavne aktivnosti (na osnovu Instrumenta za prikupljanje podataka)	

Aktivnosti u lokalnoj zajednici (na osnovu Instrumenta za prikupljanje podataka)	
Zaključak mentora o sprovođenju akcionog plana škole (na osnovu razgovora sa školskim timom i prikupljenih podataka putem Instrumenta)	

FOKUS GRUPA SA NASTAVNICIMA

1. U kojoj meri su kompetencije za demokratsku kulturu zastupljene u školi, imajući u vidu pristup cele škole? Da li je neka oblast više ili manje zastupljena (nastava i učenje, vannastavne aktivnosti i aktivnosti u lokalnoj zajednici)? Molimo vas obrazložite.

2. Kako procenjujete uticaj razvoja kompetencija za demokratsku kulturu na školski etos?

3. Koje su glavne promene koje primećujete u bilo kom domenu funkcionisanja škole a da su povezane sa demokratskom kulturom? Šta je generalno najveća promena koja se desila u oblasti nastave i učenja, školske kulture i saradnje sa zajednicom?

4. Šta je ono gde bi škola mogla da postigne **bolje rezultate** a da je vezano za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu?

ZAKLJUČAK

Opšti zaključak mentora o ostvarenim rezultatima škole u projektu

PRILOG: INSTRUMENT ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O STANJU NA KRAJU PROJEKTA

Instrument za prikupljanje podataka o stanju na kraju projekta

Ovaj instrument služi kao podrška mentorima u oceni stanja u novim školama na samom kraju projekta. Instrument meri učestalost aktivnosti škole koje doprinose razvoju demokratskih kompetencija.

Podaci obuhvataju oblasti koje se odnose na razvoj kompetencija za demokratsku kulturu na časovima (1), kroz aktivnosti cele škole (2) i kroz aktivnosti škole u zajednici (3).

Prilikom prikupljanja podataka potrebno je obeležiti odgovore (zaokružiti, podvući, na bilo koji način), koji će kasnije sumativno predstaviti u izveštaju mentora.

1

Razvoj kompetencija za demokratsku kulturu na časovima (aktivnosti na času)

1.	1	2	3
U školi se realizuju aktivnosti usmerene na razvijanje opštih međupredmetnih kompetencija (zajednički časovi ili tematske celine) gde se obrađuju teme vezane za demokratske kompetencije	Nikad	Kada je to u sklopu neke druge aktivnosti (npr. Dečija nedelja)	1-4 puta u polugodištu
	4		0
	Jednom nedeljno		Drugo (popuniti)
2.	1	2	3
Osim na građanskom vaspitanju pitanja vezana za ljudska prava, dečija prava i srodne teme obrađuju se i na ostalim časovima	Nikad	Kada je to u sklopu neke druge aktivnosti (npr. Dečija nedelja)	1-4 puta u polugodištu
	4		0
	Jednom nedeljno		Drugo (popuniti)

3. Učenici mogu da učestvuju u kreiranju sadržaja u okviru predmeta (da iznose ideje, imaju svoje projekte)	1	2	3
	Nikad	Na pojedinim časovima gde je to predviđeno planom	Ponekad, kod nekih kolega
	4	0	
	Često na raznim časovima, kod većine kolega	Drugo (popuniti)	
4. Kada to tema dozvoljava na časovima se koristi debata, diskusija i drugi metodi rada koji ohrabruju slobodnu mišljenja i govora i argumentovan razgovor	1	2	3
	Nikad	Na pojedinim časovima gde je to predviđeno planom	Ponekad, kod nekih kolega
	4	0	
	Često na raznim časovima, kod većine kolega	Drugo (popuniti)	
5. Učenici osim udžbenika koriste izvore informacija koje nastavnik bira (časopise, internet, filmove....)	1	2	3
	Nikad	Na pojedinim časovima gde je to predviđeno planom	Ponekad, kod nekih kolega
	4	0	
	Često na raznim časovima, kod većine kolega	Drugo (popuniti)	

Da li biste nešto izdvojili iz oblasti nastave što smatrate da doprinosi razvoju demokratske kulture?

2 Razvoj kompetencija za demokratsku kulturu kroz aktivnosti cele škole (školska kultura)

6. Škola obeležava dane posvećene različitim nacionalnih manjina	1	2	3
	Nikad	Obeležava dane...(navesti koje)	Ne obeležava posebnim aktivnostima ali postoje obeležja svih manjina prisutnih u školi (natpisi i obaveštenja na različitim jezicima, panoi...)
	4		0
	Redovno se održavaju aktivnosti posvećene različitim kulturama nezavisno od datuma (dan određene kuhinje, muzike, tematske nedelje...)		Drugo (popuniti)
7. Deo stručnog usavršavanja nastavnika obavezno je posvećen temama kao što su ljudska i dečija prava, građanske kompetencije, interkulturalnost, rad u diversifikovanoj sredini	1	2	3
	Nikad	Na svakih par godina pohađaju seminare na tu temu	Svake godine ove teme su deo ličnog plana stručnog usavršavanja zaposlenog
	4		0
	Svake godine ove teme su deo plana stručnog usavršavanja i profesionalnog razvoja nastavnika, vaspitača i stručnog saradnika, odnosno deo godišnjeg plana rada ustanove		Drugo (popuniti)

8. Savet roditelja ima svoj poslovnik o radu i aktivno učestvuje u donošenju odluka u školi.	1	2	3
	Nema poslovnika i pasivan je	Ima poslovnik ali nije dovoljno aktivan	Ima poslovnik i izjašnjava se po pitanjima koja škola iznese na saglasnost
	4		0
	Ima poslovnik i izjašnjava se po pitanjima koja škola iznese na saglasnost ali i pokreće sopstvene inicijative		Drugo (popuniti)
9. Učenički parlament ima svoj pravilnik o radu i aktivno učestvuje u donošenju odluka u školi.	1	2	3
	Nema pravilnik i pasivan je	Ima pravilnik ali nije dovoljno aktivan	Ima pravilnik i izjašnjava se po pitanjima koja škola iznese na saglasnost
	4		0
	Ima poslovnik i izjašnjava se po pitanjima koja škola iznese na saglasnost ali i pokreće sopstvene inicijative		Drugo (popuniti)
10. U organizaciji vannastavnih aktivnosti (priredbe, sportske aktivnosti, humanitarne aktivnosti) učestvuju i roditelji i učenici	1	2	3
	Nikad	Ponekad učestvuju i učenici i roditelji	Češće učestvuju učenici nego roditelji
	4		0
	Uvek učestvuju i učenici i roditelji		Drugo (popuniti)
11. Škola sprovodi aktivnosti koje se odnose na smanjenje diskriminacije (npr. forum teatar, vršnjačka podrška, radionice za prevenciju nasilja).	1	2	3
	Nikad	1-4 puta polugodištu	Jednom nedeljno
	4		0
	Više puta nedeljno		Drugo (popuniti)

12. U školi su nastavnici senzibilisani za temu demokratske kulture i uviđaju vrednost razvijanja kompetencija za demokratsku kulturu (DK)	1	2	3
	Nastavnici nisu senzibilisani (osim članova šireg projektnog tima)	Tek poneki nastavnici (van tima) su senzibilisani i uviđaju vrednost razvoja kompetencija za DK	Određen broj nastavnika je senzibilisan i uviđa vrednost razvoja kompetencija za DK
	4		0
	Većina nastavnika je senzibilisana i uviđa vrednost razvoja kompetencija za DK		Drugo (popuniti)
13. Nastavnici se uključuju u sprovođenje školskih aktivnosti koje imaju za cilj razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu	1	2	3
	Nastavnici se ne uključuju (osim članova šireg projektnog tima)	Tek poneki nastavnici (van tima) se uključuju	Određen broj nastavnika je uključen
	4		0
	Većina nastavnika se uključuje		Drugo (popuniti)

Da li biste dodali nešto što smatrate da doprinosi razvoju demokratske kulture na nivou škole?

3

Razvoj kompetencija za demokratsku kulturu kroz aktivnosti škole u zajednici

14. Škola ima saradnju sa lokalnim nevladinim organizacijama (NVO)	1	2	3
	Nema	Po potrebi/ kratkoročno	Sa jednom NVO, dugogodišnju
	4		5
	Sa više NVO, redovno		Drugo (popuniti)
15. Škola ima saradnju sa NVO koje se posebno bave pravima manjina, antidiskriminacijom, tolerancijom i sl.	1	2	3
	Nema	Po potrebi/ kratkoročno	Sa jednom NVO, dugogodišnju
	4		5
	Sa više NVO, redovno		Drugo (popuniti)
16. Škola koristi resurse lokalne zajednice kao što su biblioteka, dom kulture, galerije, muzeji	1	2	3
	Nikad	Retko	Par puta godišnje
	4		5
	Vrlo često (nekoliko puta u polugodištu)		Drugo (popuniti)
17. Škola saraduje sa drugim školama u organizovanju različitih događaja koji promovišu demokratske vrednosti	1	2	3
	Nikad	Retko	Par puta godišnje
	4		5
	Vrlo često (nekoliko puta u polugodištu)		Drugo (popuniti)
18. Škola organizuje aktivnosti u zajednici (humanitarne, akcije čišćenja, posete domovima za stare i sl.)	1	2	3
	Nikad	Retko	Par puta godišnje
	4		5
	Vrlo često (nekoliko puta u polugodištu)		Drugo (popuniti)

19. Škola saraduje sa drugim školama na temu razvoja kompetencija za demokratsku kulturu	NE	Da (navesti koje)	Drugo (popuniti)
20. Škola je primenila horizontalno učenje u saradnji sa dodeljenom mentorskom školom	1 Škola nije primenila horizontalno učenje	2 Škola je primenila horizontalno učenje u maloj meri i ponešto saznala/naučila od mentorske škole	3 Prilično, škola je neke stvari saznala/naučila kroz saradnju sa mentorskom školom
21. Škola realizuje projekte kojima je u fokusu razvoj neke od demokratskih vrednosti	4 Veoma, škola je dosta stvari saznala/naučila saradjući sa mentorskom školom	5 Drugo (popuniti)	NE Da (navesti koje) Drugo (popuniti)

Da li biste dodali nešto što smatrate da doprinosi razvoju demokratske kulture u školi a što se realizuje sa lokalnom zajednicom?

Pitati učesnike da li bi voleli nešto da dodaju vezano za segment razvoja kompetencija za demokratsku kulturu u školama, koji nije bio pokriven prethodnim pitanjima.

Odgovor:

Prilog 9 – Uputstvo za sprovođenje procesa samovrednovanja

UPUTSTVO ZA SPROVOĐENJE PROCESA SAMOVREDNOVANJA

Cilj samovrednovanja je da škola kroz proces razmene i refleksije i analizu sopstvenih aktivnosti proceni uspešnost u razvijanju kompetencija za demokratsku kulturu, odnosno proceni stepen napretka škole u projektu, te na osnovu rezultata, unaprede svoju praksu.

Metodologija procesa samovrednovanja podrazumeva da će mentorske škole:

1. **sprovesti fokus grupu sa nastavnicima iz svoje škole** (od 5 do 10 nastavnika u zavisnosti od veličine škole), među kojima treba da budu i oni koji jesu i oni koji nisu deo šireg projektnog tima, na temu razvijanja kompetencija za demokratsku kulturu.
 - Potrebno je popuniti listu učesnika.
 - Pitanja kojima se treba voditi tokom fokus grupe su sledeća:
 - 🔍 *U kojoj meri su kompetencije za demokratsku kulturu zastupljene u školi, imajući u vidu pristup cele škole? Da li je neka oblast više ili manje zastupljena?*
 - 🔍 *Kako procenjujete uticaj projekta na školski etos i na saradnju sa zajednicom?*
 - 🔍 *Koje su glavne promene koje primećujete u bilo kom domenu funkcionisanja škole a da su povezane sa demokratskom kulturom?*
 - 🔍 *Šta je ono gde bi škola mogla da postigne bolje rezultate a da je vezano za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu?*
2. **organizovati posmatranje** jedne aktivnosti u nastavi i učenju i jedne vannastavne aktivnosti ili aktivnosti škole u lokalnoj zajednici (ukupno se posmatraju dve aktivnosti), na osnovu ček lista² koje se nalaze u sastavu formulara za izveštavanje o samovrednovanju (prilog 10)
 - osoba koja posmatra aktivnost(i) može biti bilo koji zaposleni koji je ujedno i član školskog projektnog tima.
 - aktivnosti koje se posmatraju biraju se na osnovu dogovora projektnog tima.
 - za posmatranje aktivnosti **nije potrebno** popuniti listu učesnika.

Na osnovu navedenih aktivnosti, mentorske škole treba da izrade **izveštaj o samovrednovanju** i isti dostave Savetu Evrope, zajedno sa popunjenom listom učesnika.

Proces samovrednovanja biće realizovan pri kraju sprovođenja projekta „Kvalitetno obrazovanje za sve“, o čemu će mentori biti blagovremeno obavešteni.

² U pitanju su iste ček liste koje mentorske škole primenjuju u novim projektnim školama tokom sprovođenja evaluacione posete.

Prilog 10 – Formular za izveštavanje o samovrednovanju

FORMULAR ZA IZVEŠTAVANJE O SAMOVREDNOVANJU

Naziv škole i mesto

Datum sprovođenja
samovrednovanja

PROCENA O RAZVIJANJU KOMPETENCIJA ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Sumiranje glavnih zapažanja u vezi sa pitanjima koja su bila predmet fokus grupe

- U kojoj meri su kompetencije za demokratsku kulturu zastupljene u školi, imajući u vidu pristup cele škole? Da li je neka oblast više ili manje zastupljena?
- Kako procenjujete uticaj projekta na školski etos i na saradnju sa zajednicom?
- Koje su glavne promene koje primećujete u bilo kom domenu funkcionisanja škole a da su povezane sa demokratskom kulturom?
- Šta je ono gde bi škola mogla da postigne bolje rezultate a da je vezano za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu?

POSMATRANE AKTIVNOSTI

Ocena posmatrane **aktivnosti u nastavi i učenju** u okviru koje se razvijaju kompetencije za demokratsku kulturu

Naziv aktivnosti:	
Učesnici:	
Kratak opis aktivnosti:	
Utisak i procena aktivnosti od strane posmatrača ³ :	

Ocena posmatrane **vannastavne aktivnosti ili aktivnosti u lokalnoj zajednici** u okviru koje se razvijaju kompetencije za demokratsku kulturu

Naziv aktivnosti:	
Učesnici:	
Kratak opis aktivnosti:	
Utisak i procena aktivnosti od strane posmatrača ⁴ :	

3 Na osnovu ček liste za posmatranje nastavne aktivnosti

4 Na osnovu ček liste za posmatranje vannastavne aktivnosti ili aktivnosti u lokalnoj zajednici

ZAKLJUČAK

Opšti zaključak o ostvarenim rezultatima škole u projektu

Prilozi:

- Ček lista za posmatranje nastavne aktivnosti
- Ček lista za posmatranje vannastavne aktivnosti ili aktivnosti u lokalnoj zajednici

ČEK LISTA ZA POSMATRANJE NASTAVNE AKTIVNOSTI

Broj	POSMATRANA OBLAST	DA/NE
1	Da li je u potpunosti jasno na koju kompetenciju ili grupu kompetencija se nastavna aktivnost odnosi	
2	Da li je nastavnik izradio pripremu za čas koja sadrži kompetencije za demokratsku kulturu i/ili deskriptore	
3	Da li se u okviru nastavne aktivnosti podstiče saradnja učenika ili grupni rad	
4	Da li se tokom nastavne aktivnosti podstiče diskusija ili kritičko mišljenje učenika	
5	Da li se tokom nastave uvažavaju mišljenja, stavovi i ideje učenika	
6	Da li nastavna aktivnost uključuje i nastavnike iz drugih nastavnih predmeta	
7	Da li se tokom nastave podstiče korišćenje različitih izvora informacija	

ČEK LISTA ZA POSMATRANJE VANNASTAVNE AKTIVNOSTI ILI AKTIVNOSTI U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Broj	POSMATRANA OBLAST	DA/NE
1	Da li je u potpunosti jasno na koju kompetenciju ili grupu kompetencija se aktivnost odnosi	
2	Da li je proces osmišljavanja i realizacije aktivnosti bio participativan i uključivao učenike i/ili roditelje / ili druge relevantne aktere	
3	Da li aktivnost podstiče saradnju učenika i/ili nastavnika i/ili drugih predstavnika škole koji su različite kulturne, religijske ili nacionalne pripadnosti	
4	Da li su tokom posmatranja aktivnosti vidljivi deskriptori koji se odnose na kompetencije koje su u fokusu aktivnosti	
5	Da li su u aktivnost na bilo koji način uključeni predstavnici učeničkog parlamenta ili saveta roditelja	
6	Da li su u aktivnost na bilo koji način uključeni predstavnici lokalnih institucija i organizacija, ili drugih škola	
7	Da li je obezbeđena vidljivost aktivnosti u školi i/ili zajednici (obaveštenja u školi, društvene mreže i/ili mediji)	

Ova publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

 <http://horizontal-facility-eu.coe.int>

 [jp.horizontal.facility](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility)

 [CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

SRP

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj za državajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 46 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope